

TÜRKİYE'DE AKADEMİK BİLGİ ÜRETİMİ-2 HEDİYETULLAH AYDENİZ İLE AKADEMİK DERGİCİLİĞE EDİTÖR PENCERESİNDEN BAKMAK

Ropörtaj: Ahmet GÜVEN*

***Ahmet Güven:** Herkese merhabalar. Bugün Türkiye’de akademik bilgi üretimi ve dergi yayıncılığı meselesini konuşacağız. Düşünce ve Toplum Dergisi olarak, Türkiye’de akademik bilgi üretimi meselesini önemseydiğimiz ve bu konuyla alakalı bir dizi dosya çalışmamız olacağını henüz ilk sayımızda ifade etmiştik. Bu kapsamda ikinci sayımızda editörlerimizden Esra Tani’nin kaleme aldığı “Türkiye’deki Akademik Kongrelere Dair İzlenimler” başlıklı bir inceleme makalemiz yayımlanmıştı. Bu sayımızda da yani 3. sayımızda Türkiye’de akademik bilgi üretimi bağlamında dergi yayıncılığı meselesini bir editör penceresinden konuşacağız. Bugün bu ilk röportajımızda Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hediyeullah Aydeniz ile editör penceresinden dergi yayıncılığı meselesi gündemimizde. Hediyeullah Aydeniz 2015-2020 yılları arasında 5 yıl süresince Marmara İletişim Dergisi’ni yönetti, editörlüğünü yaptı. Bu süre içerisinde derginin ismi Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi olarak değişti. Bu 5 yıllık süre içerisinde de Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi ciddi anlamda bir gelişme kaydetti. Tabi bunda en büyük pay da derginin baş editörü olarak Hediyeullah hocamıza ait. Dolayısıyla bu 5 yıllık süreçte dergicilik ve editörlük noktasında önemli bir tecrübeye sahip olduğumu biliyoruz, bizi kırmadığı için de teşekkür ediyoruz. Hocam hoş geldiniz.*

Hediyeullah Aydeniz: Hoş bulduk Ahmet. Merhabalar, iyi akşamlar.

***Ahmet Güven:** Merhaba hocam. Hocam biz dergi editörlüğü haricinde de sizin bilgi üretimiyle alakalı çalışmalar yaptığınızı biliyoruz. Dergicilik, yayıncılık ve bilhassa bilgi üretimiyle alakalı. Yüksek lisans tezinizde de daha sonraki yaptığınız çalışmalarda da entelektüel, münevver, mütefekkir gibi kavramlar, tipolojiler üzerinde duruyorsunuz. Tabi bu tipolojileri akademik dergi yayıncılığından da belki bağımsız düşünmek mümkün değil o bakımdan bununla da ilişkili olarak tarihsel süreç içerisinde akademik dergi yayıncılığı nasıl bir değişim, gelişim gösterdi? Böyle bir soruyla başlamış olayım hocam.*

* Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Üniversitesi, agüven@bandirma.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2452-2992

Hediyeullah Aydeniz: Eyvallah, teşekkürler. Ben de girizgâh mahiyetinde hem hak teslimi hem de teşekkür için sözünü ettiğin başarının, 5 yıllık dergi editörlüğü sürecinde beraber çalıştığımız ve çeşitli aşamalarda görev alan tüm arkadaşların ortak başarısı olduğunu varsayıyorum. Bir başarı üretilmişse, belli bir gelişme kaydedilmişse bu ortak bir çabanın ürünüdür, onu ben önce ifade etmiş olayım müsaadenle. Senin de bir süre içinde bulunduğun, 5 yılın 2 buçuk yılında, sen ve diğer bütün arkadaşlarla beraber aslında Marmara İletişim Dergisi ve isim değişikliği sonrası Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi'nin 2015-2020 yılları arasındaki yolculuğunu beraber yürüdük. Ben bütün arkadaşlara o anlamıyla hem teşekkür ediyorum hem de iyilik ve güzellikle hatırladığımı ifade etmek istiyorum. Onun dışında Düşünce ve Toplum Dergisi için de arkadaşlarınızla beraber başlattığınız bu yayıncılık girişimi zor ve çok zaman ve emek isteyen aslında nitelikli bir çalışma için pek de ufukta, kısa sürede de ışığın görülemeyeceği uzun vadeli bir yola çıkmanız dolayısıyla ben de önce kolaylıklar dileyeyim, sonra tebrikler, başarılar. İyi ve güzel başarılarla hep beraber şahit olmak temennimiz.

Ahmet Güven: Sağolun Hocam.

Hediyeullah Aydeniz: Belki şöyle ifade etmek lazım. Senin sorduğun soru benim zihnimde direkt bilgi üretici aktörler ve sahip oldukları araçları çağrıştırdı doğrudan. Yani modern dönemde Türkiye'nin yaşadığı deneyimi dikkate aldığımızda aslında, bir dönemlendirme yapacaksa son 200 yıllık süreci modernleşme kavramıyla ifade ettiğimiz bir tarihsel tecrübemiz var veya tarihsel yolculuğumuz var diyelim. Bu tarihsel yolculuğun hikâyesinin ana sorunlarından belki de bir tanesi bilgi problemi ve medya tarihimizde bunun en güzel örneklerinden bir tanesi. Dolayısıyla sürekli kayıpları yaşadığımız bir evrede bu kayıpları önleme ve günün güçlülere arasında veya düzen sahibi aktörleri pozisyonuna gelebilmek için verdiğimiz bir uğraş olarak bu süreç okunabilir ve bu anlamıyla da sahip olunan siyasal-toplumsal düzeni yeniden yapılandırma arayışı, bu yeniden yapılandırma arayışının işte biraz model alınan tarihsel tecrübeden hareketle de modernleşme olarak ifade edilebilir.

Mizac-ı vakte vakıf, keyfiyet-i hale arif olma

Bu anlamıyla da bu modernleşme sürecinin birinci unsurlarından bir tanesi aslında zamanın ruhunu kavrama ve olup biteni bilme problemi. Genelde bunun için verdiğim örnek ilk Türkçe gazetemiz, 1828'den bu yana gelen bu yolculuğumuzu bence iyi bir özet olan bir

söz bileşimini içeriyor. İlk sayısında yer alan bu “mizac-ı vakte vakıf olma” “keyfiyet-i hale arif olma” yani birincisi zamanın ruhunu kavrama, daha uzun süreli, zamanın ve çağın sahip olduğu mizacı, karakteri kavrama meselesi. İkincisi de olup biteni hakkıyla bilme, belki daha kısa süreli, anlık. Birisi zamanı dikey düzlemde ele alıp temel bir ihtiyacı giderirken öbürü daha anlık, temel malumat ihtiyacını gidermede etkili olan bir söz bileşiminin kayıta olduğunu görüyoruz. Ben o tarihten bu yana -bu aynı zamanda bizim dergi dahil medyamızın dolayısıyla gazeteciliğimizin- bilgi üretim araçlarımızın modern dönemdeki tarihi olarak da okuyabileceğimizi düşünüyorum. Bu anlamıyla temel problemlerimizden bir tanesi zamanın karakterini, sahip olduğu özellikleri kavrama ve hakkıyla bilme meselesi.

Bu problemi gidermenin araçlarından, zaman diliminin bir tür tanığı olarak düşünülen çok da birbirinden ayırt edemeyeceğimiz iki aracı var: Gazete ve dergi. Ve çoklu aktörlerin beraber, aslında akıllarını ortak kılarak başlangıcı ve sonu belli olan bir araç üzerinden kendilerini ifade etmesi. Orda o “kavrama ve bilme” ihtiyaçlarını gidermeye dair bir çaba ve elde edebildikleri o bilme ve kavrayışa ilişkin sahip oldukları, elde ettikleri müktesebatı da başkalarıyla da paylaşma... Elde ettikleri bir şey varsa kavrayışlarına ilişkin, bilmelerine ilişkin, bunu da bu araçlar üzerinden toplumsallaştırarak alenileştirme ve insanların bu kavrayış ve bilgi noktasında ihtiyaçlarına bir tür hizmet etmek. Bu hizmet edici aktörlerin aslında bir tür ismi olarak da biz “münevver”i kullanabiliriz. Yani bu modern dönemde ortaya çıkan, bu alanda rol üstlenen ve dolayısıyla içinde bulunan çağın sorunlarıyla karşı karşıya gelen, bunları aşmak için de bu bilgi alanını tercih eden, yaşadığı dönemlerinin bıraktığı sorunlarla yüzleşen aktörlere münevver diyebiliriz. Bence hem bireysel düzlemde hem de ait oldukları ve parçası oldukları devletin kurumsal yapılarında aldıkları roller noktasında ilk bilen tipolojisi olarak karşımıza çıkıyor. Belki şöyle bir ayırım da yapabiliriz, yani bu münevver dediğimiz aktörlerin ortaya çıkışını sağlayıcı bir de kaynak var. Münevver başka bir yerden ışığını alan demek aslında. Yani aydınlanmış “enlightenment” da diyebiliriz. Münevverin, ışığı, başka bir kaynaktan alıp o ışığa sahip olan anlamına gelebilecek bir boyutu da var; “nur sahibi”. Ama o nurun kendisi dediğim gibi etimolojik olarak da belki uzmanlarımız bu anlamıyla daha iyi katkıda sağlayabilirler ama benim aklımda kalan anlam çerçevesi itibariyle ışığın kaynağı başka yerde ama o başka yerden aldığı ışıkla sahip olduğu özellikleri hizmet olarak sunan kişi. Peki, ışığın kaynağı neresi? O dönem itibariyle, ki hala devam edegelen süreç aslında, düzen kurucu aktörlerin o dönem itibariyle yerleşik olduğu Batı Avrupa. Dolayısıyla son 200 yıllık modern dünyanın kurucu aktörleri ve bizim şuanda da içinde bulunduğumuz bilgi ekosisteminin merkezi ve oradan beslenen aktörlerin burada

yaşanan sorunları gidermeye dair çabalar noktasında, bilgi noktasındaki müdahalenin parçası olan, müdahaleyi yapan aktörler. Münevver bu kavrayışlarını ve bilgi problemlerini etkileşimde bulunduğumuz ve çoğunlukla da güç kaynaklarını öğrenip nasıl güçlü olduklarını kavrayıp, o güç kaynağının zeminini, sahip oldukları birikimi bir faydaya dönüştürüp, beslenip burada kendi sorunlarını çözmeye çalışan ve bu çözüm arayışında da bilgiyle uğraşan aktörler diyelim biz münevver için.

Yeni bir kurumsallığın ihdası: Gazete ve dergi

Gazetenin ve derginin buraya taşınması aslında bir tür yeni bir kurumsallığın ihdasıdır. Toplum için yeni bir bilgi üretici ve taşıyıcı bir kurumsal mekanizmanın ortaya çıkmasının o güne kadar bizde en azından Türkiye’de karşılığı olmayan, ilk defa ortaya çıkan bir mekanizma diyelim, araç diyelim buna. Ama aynı dönemde modernleşme sürecinin başka bir boyutu sahip olunan kurumların da dönüşümü. Yani yeni kurum ihdası ve mevcut kurumsal yapıların dönüşümü ve bu ikisini yapacak olan aktörlerin yetiştirilmesi ve öncülük edilmesi. Bu aktörlerin yetiştirilmesinin ve bu sürece öncülük etmesinin araçlarından bir tanesi gazete ve dergidir. Mevcut kurumların dönüşümü ve yeni kurumların ihdası anlamında da şu anda bizim içinde bulunduğumuz modern üniversitenin aslında Türkiye’ye taşınması -ne zaman?- 1845’tir. 1845’te biz modern üniversite yani Darülfünun’u kurma kararı alıyoruz. 1851’de, tam da şu anda bilgi üretici araçlardan ve zeminlerden bir tanesi olan dergiyi konuştuğumuz zeminde bilim akademisi olarak da belki görebileceğimiz bu modern üniversitede okutulacak olan kitapları hazırlayacak bir kurul ihdas ediyoruz: Encümen-i Daniş. 1845’den günümüze aslında bizim modern üniversite ve onun araçlarıyla ilgili bir somut kurumsal düzlemde bir angajemiz var, ona dair bir çabamız var. 1860’dan itibaren de bugün bizim akademik dergi olarak görebileceğimiz dergiler çıkartmaya, 1863’den itibaren bütünsel olmasa bile parçalı olarak modern üniversite üzerinden bilgiyi buraya taşımaya ve muhataplarına aktarmaya, 1900’den bu yana da, yani tam 20. yüzyılın başından bu yana da modern üniversiteyi tam olarak işletip yeni bir kurumsal yapıyı inşa etmeye dair bir asırdan daha fazla somut bir deneyimimiz var.

Eğer münevveri konuşacaksak öncelikle ben Osmanlı dönemi için söyleyeyim yani bu kayıpları önleme ve kayıpları önlemeyi durdurduktan sonra da yeniden güçlü olma ve güçler arasında bir aktör olarak varlığını sürdürme probleminin çözümüne aday olan aktörlerden bir tanesi ve bu daha çok dediğim gibi Osmanlı döneminin temel figürü olarak görebiliriz. Ama

bu çaba hepimizin malumu olduğu üzere başarısızlıkla sonuçlanıyor. İmparatorluk yıkılıyor ve dolayısıyla var olan siyasal yapı dönüştürülüp sürekliliği sağlanamadığından imparatorluktan ulus devlete geçiş yapıyoruz. Bu ulus devlete geçiş sürecinde münevverimiz artık hakikatin ve gerçeğin arayışı ve bilgi üretiminden öte hakikatini bulan ve hakikati hayata geçirmeye çalışan bir aktör olarak konumlanıyor.

Dergiciliğin iki boyutu: Bilginin üretilmesi ve toplumsallaştırılması

Dergiyi ve dergiciliği, bilgi üretici aktörler bağlamında konuşmayı daha tercih edilebilir görüyorum. Ve bilim insanlarını da bugün akademisyen dediğimiz bu tipolojiyi de o entelektüel boyuttan ayırtmadan bu tarihsel yolculukta yaşadığımız sorunları tespit eden dolayısıyla teşhis koyan buna yönelik tedavi geliştiren ve tedavi uygulayan ve buna da talip olan aktörler olarak görüyoruz. Bana göre bizdeki karşılığı itibariyle derginin iki işlevini daha çok merkeze almak gerekiyor. Birincisi bu aktörlerin bu çabaları içerisinde bilgi üretme zemini ve bilgi üretme ortamı olarak dergiyi kullanmalarınıdır. Derginin böyle bir boyutu var. İkincisi ise bu ortamdan başkalarıyla paylaşılacak bir şey varsa bilginin toplumsallaştırılması yani karar alıcılardan kendi meslektaşlarına, toplumdaki gündelik hayatta herhangi bir meslekte uğraşan herhangi bir insanın hayatına temas edebilecek şekilde o bilgiyi toplumsallaştırma zemini olarak dergiyi görebiliriz.

Dergide de bu anlamıyla öne çıkan aktörleri biz öncelikle münevver olarak nitelendiriyoruz. Modern üniversiteyi kurmamıza rağmen kullandığımız unvanlar modern öncesi döneme ilişkin unvanlardı. Mesela Darülfünun kurulduğunda akademisyen ve profesör, doçent unvanları yoktu. Kullanılan unvanlar; müderris, müderris muavini. Bunlar aslında Osmanlı İmparatorluğu’nun sahip olduğu bir önceki yükseköğretim kurumu olarak medreseden devraldığımız ve orada devam edegelen unvanlar. Şimdi Ziya Gökalp diyelim ki sosyoloji disiplininin kurucu ismi, İstanbul Darülfünun’da müderristir. Veya iletişim alanının ilk doktora tezini hazırlayan Ahmet Emin Yalman müderris muavinidir. Ve bunlar aynı zamanda sadece üniversite ile sınırlı bir alana sahip değiller. Sadece o alan içerisinde eğitim gören insanlara sahip oldukları bilgiyi aktaran ve kendi meslektaşları içerisinde bilgi üreten insanlar değiller. Aynı zamanda da üniversite dışı alanların neredeyse bulabildikleri bütün alanları kullanabilen aktörler. Dönemin sorunu belki biraz bunu gerektiriyor. Yaşanan krizi düşündüğümüzde veya daha farklı bir kavram kullanmak gerekirse “buhran”ı düşündüğümüzde, bu buhranı aşmaya dair çabalar içerisinde dergimiz de, üniversitemiz de, gazetemiz de, gazeteci de, tüm alanlar da aslında birer araç. Biz bulabildiğimiz tüm imkanları

araçsallaştırarak aslında sorunlarımızı hızlı bir şekilde çözmeye çalışan bir modernleşme deneyimine sahibiz. Bu anlamıyla da eğer dergiyi konuşacaksak, akademisyen tipolojisini ve entelektüeli veya bilgi üretim alanında yer alan diğer aktörleri konuşacaksak da ben bu zeminde konuşmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu bağlamı eğer oturtacaksak dönüşüm meselesini de belki üç kavramla ifade edebiliriz. Bu yolculuk itibarıyla aynı zamanda 200 yıllık tarihsel sürecimizi de dönemlendirmeye imkân veren bir şey: Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet. Tanzimat tam da o yeniden yapılandırmanın, nizam kurmanın, düzenlemenin, reformların çağıdır. Bir tür nizam-ı cedid dediğimiz yeni bir düzen kurma, süreklilik içinde değişim diyelim buna. İkincisi, bu süreklilik için değişiminin bir sonraki safhası, anayasal monarşiye geçiş ve ona uygun kurumsal yapıları ihdas etme ve o da başarılı olmayınca da cumhuriyete geçiş ve yeni bir safha. Biz akademik dergiciliği bu anlamıyla Meşrutiyetten, Cumhuriyete miras kalan ve 1914'den bu yana da ilk akademik dergiyi, üniversitenin ilk çıkardığı dergiyi dikkate alırsak mesela, İstanbul Sosyoloji Dergisi hala çıkıyor. Ahmet Emin Yalman'ın ve Ziya Gökalp'ın ve başka diğer aktörlerin beraber kurduğu ilk akademik dergi ve hala varlığı devam eden bir asrı aşan tek dergimiz. Bu, meşrutiyetle başlamakla beraber cumhuriyet döneminin aslında bir kurumu ve yapılanması olarak okuyabiliriz.

Ben bilgi üretici aktörleri, bilgi üretici aktörlerin kullandığı araçları ve bunların konumlandırılabilceği tarihsel bağlamı, modernleşme deneyimimizi, öncelikle böyle görünmesinin daha yerinde olabileceğini düşünüyorum. En azından tarihsel gerçekliği yakalayabilmek, günümüzde yaşadığımız sorunları fark etmek ve sahip olduğumuz imkânları maksimum düzeyde kullanabilmek ve yarına ilişkin de daha özgün ve sürekli olabilecek şekilde uzun vadeli işleri yapmaya imkân verebileceğini düşünüyorum. Bundan kopuk bir analiz veya bu meseleler üzerinde konuşmanın da dediğim gibi biraz gerçekliği ıskalama sorunuyla bizi karşı karşıya bıraktığını düşünüyorum.

Ahmet Güven: *Şimdi hal böyleyken bilgi öğretiminin ana kaynaklarından bir tanesi olarak gazeteden ve dergiden bahsettiniz. Cemil Meriç'in de ifade ettiği dergicilikle alakalı yorumları vardı. Günümüze gelirse bilgi üretimi noktasında dergiciliğin rolü nedir? İdeal bir akademik dergi nasıl olmalıdır sorusunun üzerinde durmak istiyorum. Türkiye'de şu anda akademik bilgi üretim noktasında dergiciliğin ahvali nedir?*

Hediyeullah Aydeniz: Madem Cemil Meriç'e atf yaptık bence bu anlamıyla sahip bulunan araçların kullanımı ve ilişkilendirilen aktörleri de belki hatırlatmak iyi olacaktır.

Nedir bu araçlar? Cemil Meriç kitap, dergi ve gazete mukayesesi yapar. Birincisi gündelik olarak tüketilebilecek bir araç olan gazete, ikinci olarak bir neslin zekâlar topluluğu olarak ve hür tefekkürün kalesi olarak dergi. Üçüncü ise çok uzun vadeli ve aslında acil sorunlara güncel bilginin dışına çıkabilecek ve üretimi de zor olan, çok zaman alan kitap. Aslında bu ayrımların izlerinin düzenlendiğini ilk gazetede görebiliriz. Yani Takvîm-i Vekâyi çıkartılırken yapılan mukayese nedir biliyor musun? Kitap ve dergi. Uzun vadede çıkarılan eserlerin gündelik olanı yakalayamama sebebiyle karar vericiler, yeni araçlara müracaat etmiştir. Dolayısıyla dergi, gazete gibi geçici olan ve sadece malumatla ilişkili bir araç değildir. Kitap gibi uzun vadeli ve anlık bir şekilde müdahale edilemeyecek aracın tam ortasında konumlandırabiliriz. Özellikle bilgi üretimi aktörleriyle birlikte öncelikle kendileriyle buluşabildikleri, müzakere edebildikleri ve bu müzakerede farklı tartışma alanlarının boyutunu değiştirebilecekleri daha akademik alanda 3 ve 6 ay arasında oluşturulan ve zaman gerektiren süreli yayınlardır. Süreli yayınların en uzun süresine sahip olan dergiler akademik dergilerdir. Akademik dergilerin işlevleri sadece bilgiyi taşıma ve toplumsallaştırma zemini değildir. Aynı zamanda bilgi üretim ortamını sağlamaktadır. Bilgi üretici araçlarından bir tanesidir.

Editöryal kadro ve hakemlik süreci

Türkiye’de akademik dergiciliğin tarihinde 1914 İstanbul İçtimaiyat Dergisi (İstanbul Sosyoloji Dergisi) ile 1930’lu yıllarda İstanbul İktisat Fakültesi’nin çıkardığı İktisat Dergisi, şu an da hala devam eden en uzun ömre sahip iki akademik dergimizdir. O dönemde bir tane üniversitemiz vardır. 1946’dan sonra Ankara Üniversitesi dâhil olduktan sonra dergiler çoğalmıştır. Yükseköğretimin de tarihini içinde bulunduran 1980 yılına gelene kadar 12 Eylül darbesiyle Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı devam eden bir üniversite sistemimiz vardır. 1980’den sonra Yüksek Öğretim Kurulu’nun kurulmasıyla daha merkezleşmiş, standartlaşmış ve askeri sistemin mantığı şeklinde bir yükseköğretim sistemimiz vardır. Bu süreçten sonra 1992’den sonra dijitalleşmenin de hayatımıza girmesiyle birlikte dergiciliğin yayın kurulu ve editörün inisiyatifine bırakılmayacak şekilde yeni unsurları devreye girmiştir; o da hakemlik müessesesidir. Bu anlamıyla dergiciliğin, bizim konuşmamız gereken, ideal anlamı için birincisi editöryal kadro ve süreç, ikincisi hakemlik sürecidir. Tabi ana aktörlerin bir tanesi de yazardır. Bu üçü aslında bir akademik alanın disiplin olup olmamasını da sağlayan unsurlardır. Dolayısıyla akademik dergicilik bir alanın disiplin olup olmamasını sağlamayan bir araçtır. Ve akademik oluşumun parçası olarak gördüğümüzde sosyal ve beşeri

bilimleri kapsayacak şekilde ideal dergicilik budur diyebileceğimiz bir tanımı prensip olarak doğru bulmuyorum. İdeal diyebileceğimiz dergicilik manasında şunu düşünüyorum. Her disiplinin kendisini konumlandığı yerden hareketle derginin bu disiplin içerisinde tanımlanmış varoluş gerekçesini ifade edecek konumlandırması varsa eğer, bir misyonu varsa, o konumlandığı varoluş gerekçesini ifade ettiği noktada orta ve uzun vadede bir hedefi de varsa, iş yapma süreçlerine ilişkin tanımlanmış, şeffaf, hesap verebilir bir mekanizmaya sahip ise bu yeterlidir.

Yayın öncesi süreç dediğimiz editör, yayın kurulu ve editör yardımcılardan oluşan bir kadro burada önemlidir çünkü herhangi bir akademik araştırmanın ve metnin, gelip değerlendirildiği ilk aşamadır bu. Bu sürecin ikinci aşaması metnin yayınlanabilir olup olmadığına karar verilen, birbirilerini bilmeyen, kör hakemlik olarak ifade edilen anonim bir değerlendirme sürecidir. Yazarın da hakemin de birbirinden haberdar olmadığı ve belirlenen kurallar çerçevesinde metnin değerlendirildiği bu süreçten sonra yayım aşaması gelir ki buna da redaksiyon süreci denir. Bu üç aşama herhangi bir dergide tanımlanmış, kuralları konmuş ve bu kurallar çerçevesinde işleyen mekanizmaya sahipse ve yayın kurulları yetkin hocalardan oluşturulmuşsa derginin asgari şartlarının yerine geldiğini düşünüyorum. Bunun ideal olup olmaması üzerinden Türkiye'deki bütün dergileri hesaba katarak, genelleyci cümleler kurarak konuşmamızın pek doğru olmadığını düşünüyorum. Bunun yerine bizim Marmara İletişim Dergisi üzerinden giderek bir tecrübeyi konuşmamız daha doğru olacak.

Akademik dergiciliğin sorunları ve imkânları bir arada

Bu tecrübeden hareketle cümle kuracaksa, 1992'de yayına başlamış bir derginin künyesini takip ettiğimizde biz ilk hakem kurulunun 2008'de oluşturulduğunu görüyoruz. Yaklaşık 15 yıl sonradır. Bu durum Türkiye'deki yükseköğretim sisteminin de biraz kendi içindeki değişimi, hakemlik müessesesini ihdas edilmesini ve hayata geçirilmesine dair süreci ifade etmiş oluyor. 2000'li yıllardan itibaren giderek gelişen ve dolayısıyla kurumsallaşmasına ilişkin bir alandan söz ediyoruz. Türkiye'deki dergiciliğin geldiği aşamada, iletişim alanından hareketle söyleyelim, 2010 ve sonrası en azından bir uluslararası kriterler niteliği taşımaktadır. Nedir bu? Somut göstergesi aslında indekslere kabul süreçleridir. 2010'dan itibaren iletişim alanındaki dergicilik şu anda sadece 3 üniversite ve 3 dergi üzerinden gidiyorsa -Marmara, İstanbul, Ankara- belli bir evreye gelmiş durumdadır. Bu sorunları da beraber getiren imkânların zirve yaptığı ama aynı zamanda sorunların eş zamanlı

olarak arttığı ve yağmacı dergiciliğin hayatımıza girdiği evredir. Bu durum günümüz itibariyle genel olarak sevindiricidir esasında. Çünkü soruna ilişkin kurallar da koyabildiğimiz ve o kuralları uygulamak için bazı denetim mekanizmalarını hayata geçirdiğimiz evredir. Düşünün, yağmacı dergilere ilişkin ilk kural koyma ve bunu hayata geçirmeye dair karar 2019 yılında, yani bir yıl önce alındı. Bunun içindeki dergileri, sözünü ettiğimiz süreçleri, belirlenen kurallar çerçevesinde yürütüp yürütmediklerine dair bir karar aradığımızda, merci aradığımızda - idari anlamda bir merciden bahsetmiyorum akademik anlamda bahsediyorum- 2019 yılına kadar böyle bir merci yoktu. Dijitalleşmenin önümüze getirdiği imkânlarla dergi sayısındaki nicel artış, yükseköğretim sistemimizde üniversite sayısının artışı, akademisyen popülasyonunun artışı, rutin mesleki icraatların ve dolayısıyla akademik kademelerin hızlıca tamamlanmasına dair pratik ihtiyaçlar temelli bir enflasyonun oluşması, 2000’lerde başlayan, 2000 ile 2010 arasındaki sürecin de sonucu olarak ortaya çıktı. Bu nicel büyüme sonrasında belki son 5 yıldır biz bunlara ilişkin konuşmaya, söz söyleme imkânı bulmaya ancak başlayabildik. Son bir yılda da tedbir almaya başladık. Bu anlamda da kurumsallaşma noktasında bir yere geldiğimizi görüyorum. Dergipark sitesine girdiğimizde 2000’nin üzerinde dergi var. Daha da fazla olabilir. Bu dergilerin hepsinin üniversite dergisi olmasına gerek yok. Kişisel dergiler de var. STK’ların da var. 2000 tane derginin yayınlandığı ortamda bu dergilerin -iş pratiği olarak baktığımızda- kurullar vasıtasıyla kuralların hayata geçirebileceği, aktörler ve bu çerçevede bağımsız üçüncü aktörlerce gözetlenebileceği, kalite açısından takip edebileceği bir sürecin de yavaş yavaş somutlaştığını söylemek mümkün. 2015 yılında dergi editörlük görevini üstümüze aldığımızda, dijital bir mecra da yoktu. Dergipark vardı, Tübitak Ulakbim’i yeni yeni hayata geçirmeye çalışıyordu. Derginin oturmuş kuralları ve kurulları, bu derginin sadece fakülte dergisi değil, üniversitenin dergisi olarak da yerleşik hale gelmiş ve belirlenmiş kuralları yoktu. Bu derginin yayım öncesi, hakemlik süreci, baskı süreci öncesi hazırlık ve bunlara dair kurallar, prensipler kimin hangi rolü görevi üstleneceği o görevlerin birbiri ile çatışmadan bütünlüklü, entegre bir şekilde bu işi başarabilecek açık kurallar yoktu elimizde. Dolayısıyla bu bizim alanın, medya ve iletişim alanının, getirdiği bir zayıflık ama genel olarak Türkiye’de yükseköğretim sisteminin kurumsallaşmada yaşadığı sorunların parçası olarak görüyorum. İyimser durumdaydım. Somut birkaç şey konuşuruz.

İleriye yönelik umutvar olmak gerekiyor. Eş zamanlı olarak sorunların farkında olan, bunları konuşan, yazan ve somut gelişmelerin tartışılıp karara bağlandığı ve dolayısıyla neyin meşru sayılacağı, neyin dışında bırakılacağı, neyin kaliteli neyin kalitesizlik olduğu

noktasında kendi sözümüzü söyleyebildiğimiz, bilginin nasıl yapılacağı, “know-how”ın nasıl yapılacağına ilişkin bir aşamaya geldiğimizi düşünüyorum. Bu konumuyla sadece Ankara’da Ulakbim’in yaptığı araştırma, tartışma olmaktan çıkarak her bir derginin, alandaki akademik topluluğun, epistemik cemaatin tartıştığı bir konu olduğu görülmektedir. Bu haliyle sevindiricidir. Düşünce ve Toplum Dergisi yeni bir yol açmıştır. Burada hayırla ve teşekkürle anmak gerekir. Bu tür çabaların, ışığı büyüteceği evrede olduğumuzu düşünüyorum.

Ahmet Güven: *Eyvallah hocam. Tabi hocam dergicilik meselesi çok fazla boyutları olan bir mesele. Az önce bazılarında bahsettiniz; işin hakemlik boyutu, yazarlık boyutu, editörlük boyutu. Tüm bunlar bir bilgi üretimini meydana getiren bir süreç esasında ama oraya geçmeden, yine konuşmanın içinde bahsettiniz “publish or perish” dediğimiz bir mesela var, “yayınla ya da yok ol”. Akademisyenler üzerindeki yayın baskısı diyelim buna. Tabi bu, başka meselelerle, örneğin atama kriterleri, doçentlik kriterleri, akademik teşvik kriterleriyle aslında bir arada olan bir mesele. Bu durum üzerinden değerlendirsek; Türkiye’deki bu yayın yapma baskısını nasıl değerlendirebiliriz? Olumlu şeylerden bahsettiniz, doğru. Böyle bir tarafa gidiş var. Peki nitelik açısından nasıl bakabiliriz? Bu yayınlar gerçekten nitelikli şeyler sunuyor mu bize?*

Hediyeullah Aydeniz: Teşekkürler. Evet, şimdi konuşmamız gereken şeylerin en önemlilerinden bir tanesi bence, biraz önce de bahsettiğim, dergilerin varoluş gerekçesi. Bu dergiler niye var? Niye çıkıyor? Üstlendikleri misyonlar neler? Bu misyonlarla beraber konumlanmalarını, beyan ettikleri o varoluş gerekçesine uygun olarak aslında nasıl bir yol yürüyecekler? Gelecekte kendilerini nerede görmek istiyorlar? Bunu konuşmak lazım. Bunu konuştuğumuzda aslında senin dediğin mesele gündeme geliyor. Akademik dergi ne işe yarıyor? Niye kuruyoruz?

Modernleşme deneyimimizin başlangıç evresinde, Cumhuriyet öncesi evredeki bu varoluş krizi meselesini biraz konuştuk. Orada konuştuğumuz gibi bulabildikleri bütün mekanizmaları, araçları, o varoluşsal krizleri gidermeye dair muazzam bir çaba görüyorsunuz. Bunu aslında imparatorluktan ulus-devlete geçiş sürecinde de görüyorsunuz. Dergilerin varoluş meselesi üzerine meslek pratiklerinin baskınlığının ötesinde bir anlam yüklemesi var. Tabi birkaç derginin olduğu, iki üç üniversitenin olduğu ortamı konuşmak ile iki yüzü aşkın üniversitenin olduğu bir yükseköğretim sistemini konuşmak ayrı bir durum. İki tarihsel evreyi pek de simetrik olmayacak şekilde bu dengenin içerisinde karşılaştırmak istemiyorum

ama bence senin söylediğin soru: Akademik dergileri nasıl konumlandırıyoruz ve üstlendikleri misyonlar neler?

Akademisyenlik, bir hakikat arayışı, zamanın ruhunu kavrama çabasından ziyade rutin bir mesleğe dönüşmüş durumda

Yükseköğretim sistemimizdeki genişleme ve nicel artışla beraber, yükseköğretim sisteminin aşamalarını hızlıca geçip lisansüstü süreçleri, yüksek lisans, doktora ve sonrasında akademiye devam edecekse eğer, doktor öğretim üyesi, doçent, profesör diye bildiğimiz bu örgütlenen mevcut akademik yapımızın aşamalarını hızla geçmenin aracı olarak sadece dergiyi gördüğümüz andan itibaren, bence zaten burada ciddi bir problem var. 19. yüzyıldaki konumlandığımız, anlam atfettiğimiz zamanın ruhunu kavrama ve olanı biteni hakkıyla bilmeyi veya diyelim ki bir disiplinin oluşumunu sağlayıcı, bu disiplinin mensubu olan akademisyen insan topluluğunu bir araya getirip düşüncelerini paylaştıkları, tartıştıkları, müzakere ettikleri, yeni düşünceler ortaya koydukları, yeni metodolojiler ve kuramlar geliştirdikleri bir mecra olarak göreceksak dergileri; bu anlamıyla sözünü ettiğiniz sayısal veri ile nitel olarak ortaya çıkan çıktıyı ayrı ayrı görmemiz lazım. Şu anda gelinen noktada, uluslararası düzeydeki akademik alanın kendisi, bir hakikat arayışı, zamanın ruhunu kavrama meselesinin ötesine geçmiş, rutin bir mesleğe dönüşmüş durumda. Rutin mesleğin bizatihi kendisi bence bilgi üretimimizi de akademideki lisans ve lisansüstü eğitim programlarımızın yapılanmasını da etkiliyor. Bu rutinleşme, özellikle akademisyen yetiştirmenin çıktılarını sağlayıcı mecralardan bir tanesi olarak dergiyi kullandığımız andan itibaren, sözünü ettiğiniz o yayın yapma baskısı, bir araştırma sonrasında bir sonuç elde ettin mi etmedin mi sorusundan bağımsız olarak niceliğe odaklanmamıza sebep oluyor.

Asıl sorun dergi ve dergicilikten öte yükseköğretim sistemimizin üzerine oturduğu atama ve yükseltme kriterleri

“Yılda kaç makale ürettin, kaç yayının var?” soruları önem kazanıyor. Yaptığın yayınlarla hangi sorunların tespiti noktasında bir adım attın? Bir kavramsal çerçeve ortaya koydun mu? Bir kavram seti üretip kuramsal katkı sağladın mı? soruları önemsizleşiyor. Bunların ötesinde sadece birer çıktı olarak, kalem olarak “şu kadar makalem var” gibi bir noktaya gelen bir yükseköğretim sistemimiz var. Burada asıl sorun dergi ve dergicilikten öte yükseköğretim sistemimizin üzerine oturduğu başarı kriteri ve atama yükseltme meselesi. Dolayısıyla üniversite yapısı sizden yıllık olarak en az 4 tane, bazen 10 tane makale

üretmenizi bekliyorsa, üretilen makalenin sayıları oranında yine üniversite üst merciierce başarılı-başarısız olarak değerlendiriyorsa, burada akademisyenin kendisi de dergilerin kendisi de bu nicel gelişmeye katkı sağlayıcı unsurlar olmanın ötesinde bir anlam kazanmamış oluyor. Dergicilik şu anda, akademisyen olmaya dair araçların en fazla gelir getiren işlerinden bir tanesi. Uluslararası anlamda da çeşitli tartışmalar var. Örneğin; bilginin tekelleşmesi, bilginin tekelleşmeyle beraber üretici aktörlerin bile satın almak zorunda kaldığı ticari bir şeye dönüşmesi. Siz metninizi üretiyorsunuz. Uluslararası bir dergide yayınlanınca başarılı bir akademisyen olarak görülebiliyor, yükseköğretim içerisinde statü elde etme imkanına ulaşabiliyorsunuz. Fakat kendi makalenizi yayınladığınız aracı bile belirli bir ücret ödeyerek satın alabileceğiniz bir sürecin parçası haline geliyorsunuz. Ticarileşme ve yükseköğretim sisteminin başarı-başarısızlık kriterlerinin belirlendiği aşamada en büyük problem, tez, makale ve kitaplar için de geçerli olmak üzere, yayın baskısı durumu.

Kitap, gazete ve dergi mukayesesi yaptığımızda kitap daha uzun süren bir yayın türü. Bu anlamıyla da kriterler arasında daha uzun vadede bir araya geliyor. Bir de yükseköğretim sisteminin değerlendirme kriterlerinin bu hakemlik mekanizması dolayısıyla giderek dergiler üzerinden işlemeye başlamasını hesaba katarsak, daha fazla sorunla karşı karşıya olduğumuz bir aşamadayız. Bunun da en büyük sebeplerinden bir tanesi bence yükseköğretim sistemimizin çok hızlı bir şekilde büyümesi. Buna uygun yetişmiş, bütün bu genişlemeyi kaliteyle beraber yürütebilecek bir insan unsurunun henüz tam olarak, eş zamanlı olarak var olmaması. Yükseköğretim sisteminin değerlendirme kriterlerinin dayandırıldığı münevverin kaynağı gibi kriterler daha fazla piyasa endeksli ve nicel veriler üzerinden gidiyor. Bu öldürücü bir mesele. Bilimsel anlamdaki nitelik üretimini de öldürüyor. Siyasal ve toplumsal alana bir fayda temin edebilecek düşünsel üretimi de öldüren meydan okumalarımızdan da bir tanesi haline geldi.

Dergicilik için kurumsallaşmanın geldiği yer itibarıyla, ki ben kurumsallaşmalarının tamamlandığını düşünenlerdenim, bunu oluşturabilecek insan unsuru, farkındalık ve çabaların olması anlamında gayet ümitli olmamız gerektiğini söyledim. Dolayısıyla orada da yürünecek epey yolumuz var. Fakat o ümit kadar karamsarlığı da getirebilecek, ciddi manada teyakkuzda olmamız gereken, uyanık olmamız gereken şeylerden bir tanesi sözünü ettiğim bu nitelik meselesi. Eğer yıllık beş bin tane makale yayınlıyorsanız ve bu beş bin makalenin bazı alanlardaki beş tane makaleye kalite açısından ve alanın inşasına eş değilse, o beş bin sayısı sadece bizim atama kriterlerimize ve içinde bulunduğumuz departmanın bir üst merciiine

sunacağımız, kendimizi başarılı gösterebileceğimiz, olumlu değerlendirmeye katkı sağlayabilecek sayı olur.

Dergiciliğimizi nasıl yapacağımız konusunda bir gündem maddemiz olması lazım. Rutin ihtiyaçları karşılayış yönü ile bunu kaliteyle taçlandırarak bir arayışı beraberinde nasıl götürebiliriz? Bunu konuşmaya, bunu yapmak için adım atmaya veya atılan adımlara şahitlik etmeye başlamak; ümidimizin dayandığı yer burası.

Ahmet Güven: *Bu kadar dergi olmasına rağmen bir yığılma var, bunu görüyoruz. Dergilerde örneğin bir makale göndermek istediğinizde bazı dergilerde örnek veriyorum bir buçuk, iki yıl süresince makale kabul etmediklerini çünkü zaten ellerinde çok sayıda makale olduğunu söylüyorlar. Tabi sosyal bilimler alanı için konuşuyorum özellikle. Dolayısıyla bu kadar çok dergi varken bu kadar çok da bir yığılma var. Bunun sebebi az önce bahsettiğimiz mesele belki, tabi yapısal bir sorun var burada. Ancak bu yapısal sorun belki yazarları da etkileyen bir mesele. Yani karikatürize etmek gerekirse, bu bir akademisyenden duyduğum bir ifadeydi, “tıpkı Süper Mario’nun puan toplamaması gibi puanları topladıktan sonra doçentliğe başvurmak” gibi. Böyle bir tanımlama yapmıştı. Üzülerek söylemek gerekir ki kimse zaten senin yaptığın işin niteliğine falan bakmıyor, puanı karşılayıp karşılamadığına bakıyor. İşte yüz puanı geçtin mi, geçmedin mi? diye bakıyor. Dolayısıyla bu yapısal sorunlar dergicilik tarafıyla yükseköğretimin bir meselesi ama bu, bireysel olarak da, insan olarak da akademisyenlerin tutumunu -belki niteliği kenara koyma şeklinde- etkileyebiliyor. Birkaç akademisyen bir araya geldiğinde konuşulan konu illaki bir yerde teşvik, doçentlik kriterlerine geliyor. Şunu da söylüyorlar: “ben nitelikli yayın da yapmak istiyorum, Süper Mario gibi puan toplamak istemiyorum ama beni buna zorlayan bir şey var” diyor. “Benim puan toplamam gerekiyor ve başkaları hızla toplarken ben toplayamıyorum” gibi. Dolayısıyla buradaki bu yapısal sorun insan unsurunu da ciddi anlamda etkiliyor. Bu açıdan yani nitelik açısından makalelerin belki yeterince iyi olmamasına sebebiyet veriyor. Bunlara bakarsak hocam, böyle midir? Bunlara katılıyor musunuz? Bir de, Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi’ndeki deneyimleriniz için söylüyorum, size gelen makalelerin niteliği, içerisinde yer alan sorunsal, yöntem, çalışmanın özgünlüğü bağlamında nitelikleri nasıldır?*

Hediyeullah Aydeniz: Şimdi senin yumuşatarak çok da sert olmak istemediğin kısım ile ilgili ben de bir iki bir şey söyleyeyim. Bu, ciddi bir yapısal sorun. Akademik üretim ve entelektüel arayışların da temelde bir ortam meselesi olduğunu düşünüyorum. Bu ortam olmadığında aslında nefes alabileceğiniz, etkileşimde bulunacağınız dolayısıyla birbirinizi

besleyebileceğiniz bir durum mümkün olmuyor. Bir ortaklık içerisinde aynı metne imza atmasanız bile o ortaklığın, toplumsal parçası olarak bilgi üretebileceğiniz o entelektüel zemini, akademik zemini yakalayabileceğini düşünüyorum. Şimdi bu zemini sağlayabilecek ortam olmadığı andan itibaren sizin bireysel çabanız yani tam Van Gölü'ndeki kefallerin suyun akışına ters yüzmesi gibi bir şeye dönüşüyor. Onlar başarıyor ama bence biz başarıma konusunda ciddi sorunlar yaşıyoruz. Burada yapısal bir sorun var. Nedir bu yapısal sorun? Yükseköğretimin sizden beklentileri neler? Bir akademisyen olarak siz ne yaparsanız işinizi tam yapmış olursunuz? Dolayısıyla şu andaki yürüyen mekanizmada sahip olduğunuz işleyiş olabildiğince daha fazla metin yayınlamayı ve bu metinlerin büyük oranda hakemli dergilerde yayınlanmış olmasını gerektiriyor. Ve buna uygun olarak da siz başarılı veya başarısız bulunmuş oluyorsunuz. Veya bir yıl değil beş yıl gecikmeli olarak hak ettiğiniz unvanı ya da olmanız gereken pozisyonu alabiliyorsunuz. Bilgi üretim sürecine bambaşka imkânlarla katkı sunmaya ancak evrilebiliyorsunuz.

Yapısal sorunlar bireysel fedakârlıklarla çözülmez

Oysa burada bence ciddi bir problem var, o problem de size ben sevdiğim hocamın bir ifadesi ile aktarıyorum: “Yapısal problemler, bireysel fedakârlıklarla çözülmez.” Şimdi bu yapısal bir sorun. Bu yapısal sorunun bireysel tarafa düşen kısmı ne? Bence bunun konuşulması, görünür kılınması, tartışılması lazım. Bunun en önemli unsurlarından bir tanesi yükseköğretimin yapısal meselesi. Bir başkası ise açılan üniversite, fakülte, bölüm, ana bilim dalı ve bilim dalı noktasındaki yükseköğretimin genişlemesine bağlı olarak bunu sağlayabilecek diğer yan unsurların hayata geçirilmesi. Bunlardan bir tanesi bence dergi. Yani akademisyen yetiştirilirken onlardan beklentilerini sağlayacak araçların, mecraların, ortamların sunulmasıdır.

Nedir bu? Sadece doktor öğretim üyeliğinden doçentliğe, doçentlikten profesörlüğe geçiş değil. Hatırlıyorsan 2010'larda yükseköğretim sistemimiz kalite arttırmak adına yüksek lisans tezi ve doktora tezi savunmaya girmeden önce birer hakemli dergide makale yayınlama şartı getirdi. Anonim hakemlerin objektif kriterleri dikkate alarak yaptıkları değerlendirmeden sonra yüksek lisans tezinden bir makale yayınlamaya değer görüyorsa ancak savunmaya girebilir diye karar alındı. Sonra doktora için de aynı kural kondu. 2015'te dergiyi devraldığımızda yetişmekte zorlandığımız işlerden birisi de buydu: yüksek lisans tezini bitirmiş ve savunmaya girmesi gereken yüksek lisans öğrencisinin tezinden çıkardığı

makaleyi değerlendirme süreci. Bir süre sonra beraber dergideyken bunun yürümeyeceği anlaşıldığı için yüksek lisans tezi için bu şart düzenlemeden çıkarıldı ve bu hâlâ doktora tezi için devam ediyor. Oysa doktora tezini tamamlayabilmek için bile mevcut programlara alınan öğrencilerin mezun olabilmesi için bence geometrik artış gerektirecek bir dergi ihtiyacı vardır. Sadece akademisyenler için değil, akademisyen adayları için de yükseköğretimin lisansüstü süreçlerin tamamlanması için bile şu andaki sayılardan çok daha fazla bir dergiye ihtiyaç var. Burada da, Marmara İletişim Dergisi’ni 2015’te ekim ayında görevi devraldığımızda birinci mesele doçentlikten önce doktora ve yüksek lisans tez savunmasına girebilme şartı da en büyük sorunlardan birisiydi.

Sonraki süreçlerde bizi en fazla meşgul eden sorulardan bir tanesi şuydu: Makalemiz ne kadar sürede yayımlanacak? Yani ben bu oturumu da dikkate alarak o yıllara ait veri dosyasına baktım. 2020 yılı hariç 2015’den 2019 yılına gelen süreçte kabul edilen ve reddedilen makalelere baktım. Reddedilen makale sayısı daha fazla. 84 tane makale reddedilmiş ve 81 tane makale yayınlanmış. Bunlar sadece reddedilen ve kabul edilenler bakımından. Peki süreç ne kadar sürüyordu? Yayınlanması iki yılı bulan makalelerimiz oldu. Tabi hedefimiz, Marmara İletişim Dergisi editör kadrosu olarak yazar, hakem ve editörler arasındaki iletişimi mümkün olduğunca diri tutarak süreci en kısa sürede tamamlamaktı. Ama hakemlik sürecinin öncesi -editöryal süreç- elimizi hızlandırabiliyordu.

Dergicilik, akademide, bir iş olarak görülüyor veya önemsenmiyor

Hakemlik süreci çok fazla zaman aldığı için bir sorun teşkil ediyor. Bu süreç altı aydan bir buçuk yıla kadar uzayabiliyor. Belki bunun nedenleri üzerine birkaç şey söylenebilir. Bir tanesi şu; dergi editörlüğü ve derginin parçası olan diğer akademik personelinin bir iş kalemi olarak çok da önemsenmemesi. Yükseköğretim sistemi içerisindeki mevcut akademik kadronun ve insan unsurunun dergiciliğe nasıl baktığı ve bununla ilgilenmesi halinde bir iltifat görüp görmeyeceğidir. Klasik sözdür: “Marifet iltifata tabidir”. Geçtim takdir olarak ifade etmeyi, asgari şartları yerine getirerek bu işin yapılabilmesi noktasında ciddi bir problem var. Bir şekilde bu anlamı ile temel meselenin özveri olduğunu düşünüyorum. İkincisi de Cemil Meriç’in de dediği gibi “dergi, zekâlar topluluğunun eseridir.” Hakikaten dergicilik, kadrolarıyla kolektif yapılacak bir iştir ve editöryal kadronun unvanına bakılmaksızın bir ekip halinde oraya özveriyle müdahil olunmasıdır. Bir şekilde özveri ile giderilebilecek bir şey. Ben hâlâ o kurumsal alanın halledildiğini düşünmüyorum, ciddi bir problem bence. Yayıncı olarak görülen derginin çıkartıldığı departmanın başındaki yöneticilerimizin bu meseleyi

fazlasıyla önemsemeleri gerektiğini düşünüyorum. Onlar için de bir sorumluluk duygusu olmalı. İkincisi editör olmanın kendisinin bir değerinin, akademik anlamda yeterince karşılığının olmaması diyelim. Evet baş editörün ve editörün akademik faaliyetlerde bir karşılığı var. Ama mesela editör yardımcılarını en çok çalışan arkadaşlarımız, ama onlara bir türlü çalışma motivasyonu sağlayacak ve yaptığı işin bir iş olduğu, yaptığı işin herhangi bir istatistik formunu doldurmaktan çok daha fazla bir değer olduğunu kabul ettirebilecek bir anlayıştan bile yoksun olmamızdır. Şimdi bu editöryal alanla ilgili bence hala ciddi problemlerimiz var. Mesela biz Marmara İletişim Dergisi'ne başladığımızda “dergide ne iş yapıyorsunuz?”, “Dergide iş mi var?” deniliyordu. Hani araştırma görevlisi arkadaşlara, bölümlerden veya danışman oldukları hocalarımızdan hatta meslektaşlarından gelen, işlerinin değerine ilişkin sorgulamalar zaten özveriyle yapılan bir işe en büyük engel olan unsurdur. Şimdi zaman meselesi orada bir şekilde özveri ile halledilebiliyor, ki halledemeyen ve sorunu olabilecek bir sürü dergi de olabilir. Ama bizim dergi açısından yapabildiğimiz müdahale biraz bunu yürütmekti...

Hakemlik müessesesine gereken saygınlığı kazandıramadık

İkincisi ise hakemlik. Hakemlik müessesesi de bence Türkiye'de oturmamış ve değeri bilinmemiş, bu yüzden angarya olarak görülen bir alan. Ancak özveriyle alanına ve kendine duyduğu saygı gereği gerçekten zaman ayırıp bu alandaki “varsa kalite düşmesin yoksa yeni üretimlerle bu alanın kalitesi biraz artsın” heyecanını hala koruyan hocalarımızın emeği ve zaman ayırması aslında orayı kurtarıyor. Orada da yine hakemliğin akademide bir karşılığı yok. Bir ara teşvik kapsamına alındı, cüzi bir puan. Ama o da bu sefer başka bir olumsuzluğa, metinler okunmadan raporların doldurulmasına yol açacak örneklerle karşılaştık. Buradaki ana sorun bir yükseköğretim sistemi içerisinde hakemliğin ücretsiz olması. Ücretsizlikten dahası değer olarak müessese olarak oturmamış ve gerekli saygınlığın verilmemiş olması. Dediğim gibi ben bir iş olarak görülüp emeğinin karşılığının görülmesi gerektiğini düşünüyorum doğrusu ve orada da zaman meselesi en fazla akademisyenlerin ve araştırmacıların önündeki engeldir.

Bir başka mesele yazarlık boyutu. Yazarlar ilgili derginin kurallarını veya akademik bir metnin taşınması gereken temel özellikleri sağlam bir şekilde inşa etmeden, onları yerine getirmeden metni gönderdiğinde bence en büyük problem burada yaşanıyor. Yani benim beş

yıllık editörlük deneyimimde gördüğüm en fazla zaman kaybettirme unsurlarından bir tanesi araştırmacıların gönderdiği makalelerin niteliği. Evet, hakemlik müessesesinde yaşanan sorunlar var, hakemlik tamamen gönüllü işliyor. Hocalarımızın bir sürü akademik, idari ve bütün hayata ilişkin işlerinin yanı sıra emek ve zaman ayırıp o metni değerlendiriyorlar. Hakikaten saygı ve şükranla her zaman anmak lazımdır. Akademik hakemlik müessesesini ekstradan vurguyla yükseköğretim sisteminin gündemine getirmek lazım. Ama oradaki zaman ve makul görülebilecek sürenin uzamasının ötesinde editöryal anlamda hakemlik sürecini en fazla zorlayan şey araştırmacılarımızın gönderdiği makalelerin niteliği. Yani içerik olarak alana, literatüre ne katıyor kararından önce bir bütünsellik ve tutarlılık içinde bir sistematik metin inşa edilmesi meselesi. Yani ne yapıyorum? İş mi yapıyorum? Nasıl yapıyorum? Hangi araçları kullandım? Hangi sonuca vardım? Bunların her biri aslında bir tür amaç, kapsam, kavramsal, kuramsal çerçeve, yöntem, analiz ve metnin sonuçlandırılması ve baştaki soru ile ilişkilendirerek bir sonucun inşasına dair bütünsel metin üretememesi. Bizim beş yıllık editörlüğümüz süresinde özel sayıları da dâhil edersek on bir sayılık bir dergi çıkarmış olduk. On bir sayılık akademik dergi tecrübesini dikkate aldığımızda en büyük problemlerin bir tanesi buydu.

Görünür olmayan bir faaliyet alanı: Dil editörlüğü

Bir sonraki sorun da -özellikle matbu dergicilik sürecinde hatta elektronik alana geçtikten sonra da yaşanabilecek bir sorun- üniversiteler bünyesindeki yayın öncesi hazırlık sürecinin yaşattığı sorunlar. Bunların en büyüklerinden bir tanesi bence hakemlik ve baş editörlük kadar değerli olan şey tashih sürecidir. Yani bilim yaptığımız dilin biçimsel özellikleri, makalenin taşınması gereken sistematiklik, bütünlük ve tutarlılık içinde bir metin olup olmadığı meselesidir. Bunu yapacak kişi dil editörü olarak ifade ettiğimiz veya eski ifadesi ile redaktör... Redaksiyon işini genelde yine özveriyle yapan araştırma görevlisi arkadaşlarımızdır. Bu alanda özel olarak kendini yetiştirmiş arkadaşlarımız yine özverisiyle çalışmalara katkı sağlıyorlar. Orada da idari ve akademik anlamda yine bir karşılığı yok. İş olarak da görülmediği için rutin evrak işlerinin de araya girmesi gereken ve görünür kılamadığımız bir iş olduğu için de ciddi sorun yaşadığımız bir faaliyet alanı. Ve bence en az hakemlik kadar dil editörlüğü -hem İngilizce dil editörlüğü hem de Türkçe dil editörlüğü- ayrı bir müessese olarak ve emeklerinin karşılığı görülerek önce bunun bir iş kalemi olarak kabul edilmesi gerekir. Yapılan işin ne kadar değerli olduğunun önce teslim edilmesi ve yine normal maaşların dışında yaptıkları iş anlamında bedel ödenmesi, emeğinin karşılığının verilmesi

gereken bir alan. Orada da ciddi problem var ama bu problem nasıl aşıyor? Genellikle bu mekanizma zayıflatılarak daha niteliksiz metinler olarak dergi sürecinin yetişmesi için bir hızlandırılmış yayım sürecine dönüşüyor. Bir de tasarım süreci var. Ama yine zaman gerektiren, özellikle üniversite bünyesinde merkezileşmiş ve yine çok az sayıda insanın yaptığı ve dergi sayısı da arttıkça daha fazla zaman alan bir meseledir.

Zaman baskısı akademisyenin kalitesini zedeleyen bir unsur

O açıdan zaman meselesi akademisyenler için bir baskı unsuru. Kesinlikle kalitelerini de zedeleyen, en önemlisi kaliteli bir iş yapma ümidini bence kesen, o arayışı ve ümidi olumsuz etkilediği için çok üzerinde durulması gereken bir mesele. Mümkün olduğu oranda asgari şartları yerine getirerek kaliteli bir iş yapmak isteyen, çok fazla metin yayınlamak değil kaliteli metin yayınlamak isteyen, asgari şartlarda yükseköğretim sisteminin beklentilerini karşılayıp, nitelikli iş üretmeye, nitelikli metin üretmeye dair çabayı, ideali ve bu noktadaki enerjiyi olumsuz etkileyen bir unsur olduğu için çok fazla üzerinde durmamız gereken bir meseledir. Bu açıdan akademisyenler üzerindeki zaman baskısının telafisini mümkün kılabilen şekilde, sayısı artmış, kurumsallaşmış, periyodunu koruyarak süreci tamamlayan yeterli dergi sayısına ulaştığımızı söyleyemeyiz. Bu da belki bir olumsuz taraf. Ben yükseköğretim sistemimizin koyduğu kuralları karşılayabilecek araçlardan biri olarak yeterli dergi sayısına sahip olmadığımızı düşünüyorum. Bunun zaman baskısının, en azından bizim beş yıllık deneyimimizden hareketle daha çok hangi aşamalarda nasıl yayıldığını, nasıl uzadığını biraz ifade etmiş oldum. Belki bu araştırmacılar kaynaklı metinlerin asgari şartlarını yerine getirmemesi kaynaklı sorunun nasıl zamana yayıldığına dair bir iki şey söyleyip sözü sana bırakıyorum.

Her makale aslında kolektif bir üründür

Biz bu sorunu nasıl çözmeye çalıştık? Marmara İletişim Dergisi-Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi'nde anonim alan editörlüğü değerlendirmesi yoluna gittik. Hakemlikten önce editörlük inisiyatifi ile bu metnin taşınması gereken özellikleri ve akademik metinlerdeki özellikleri barındırıp barındırmadığı noktasında hakemlik formu gibi bir form geliştirdik. Ve alan editörü gibi bir müessesemiz olmadığı için de çoğunlukla gönüllü olarak editör yardımcısı arkadaşlarımız yeri geldiğinde fakülte'deki dergilerde rol almasa da rica, minnet kapılarını çalıp destek aldığımız hocalarımızın katkısıyla hakemlik sürecine dâhil edilip edilmeyeceği noktasında uzmanlık alanlarına uygun olarak hocalarımızdan destek aldık.

Burada da üç karar çıkabiliyordu veya dört karar diyebiliriz. Birincisi ret: “hakemlik sürecine dâhil edilemez”. Bu karar çıktığında da kafalarına göre değil veya beklentilerine göre değil oluşturmuş olduğumuz editöryal değerlendirme formuna göre bir karar veriliyordu. O formdaki yazılı gerekçeyle hakemlik sürecine dahil edilemez kararı çıkabiliyor. İkincisi “hakeme gidebilir” kararı çıkabiliyordu. Üçüncüsü ise “düzeltme yapıldıktan sonra hakeme gidebilir” kararıydı. Bu karar çıktığında hakemlik sürecine dahil edilmeden yazara dönüş yapmak durumundayız. Bu zaman kaybı oluyor. Bu yüzden zorlamamak için asgari şartları yerine getiriyorsa genelde hakemlik sürecini başlatıyorduk. Ama sorunlar olduğunda bazen iki, bazen üç defa hakemlerden düzeltme taleplerinin de geldiğini, gelebileceğini de düşünürsek etkili bir yoldu aslında. Özellikle ciddi hakemlik yapan hocalarımızı şükranla analım. Onların katkısıyla metin nitelikli hale gelmekle beraber, zaman kaybına da yol açıyor. Burada zaten çok aşamalı ve çok aktörlü üretim süreci olduğu için aslında bir tür kolektif üretim. O metin artık tek başına o yazarın metni olmuyor. Bu anlamıyla dergiciliği biz bilgi üretim süreci olarak görebiliriz. Editöründen hakemine, dil editörüne varana kadar çoklu aşamalarla, çoklu aktörlerin birikimlerini, emeklerini ve alın terlerini akıttıkları bir metin olduğu için, onun olgunlaşmasına katkı sağladıkları için bir bilgi üretim süreci gerçekten, bir tür tez üretim süreci gibi düşünebiliriz.

Bu anlamıyla da hani her aşamanın getirdiği bir zaman kaybı ve bu zaman kaybının dergicilik üzerine bir sorunu var. Sen de bunu daha çok hissediyorsun ve zamanı geldiğinde yayınlamak zorundasın. Bu indeks süreçleri bir gün bile artık ertelenmeyi, gecikmeyi kaldıramayacak bir sıkılıkta işliyor. Birincisi derginin iç işleyişteki üretim sürecindeki zaman baskısı, ikincisi ise sen biraz önce vurgu yaptın, “publish or perish” kuralına bizi mahkûm eden sürecin akademisyenler ve akademisyen adayları üzerinde yaptığı baskı. Ben bunun özel bir mesele olarak gündem edilmesi ve üzerinde durulması gerektiğini düşünüyorum. Bence insan unsurumuzu kaliteli hale getirmekten çok, öğüten bir şeye dönüşüyor ve görece, nicel göstergelerle başarı olarak gösterebileceğimiz bir raporlama sürecine katkı sağlayabilecek bir sonuç üretiyor. Ama uzun vadede akademik alanımızı da belki daha fazla düşündüğümüz entelektüel kapasitemizi de olumsuz etkileyen bir durumdur.

***Ahmet Güven:** Hocam ben de hakemlik meselesine değinecektim, siz değindiniz gerçi ama. Bu biraz ihmal edilen bir mesele. Çünkü hakemlik yapmanın ne puan olarak ne de maddi olarak hiçbir karşılığı yok. Dolayısıyla sadece ya kişisel ilişkilere kalıyor mesele ya da idealist hocaları bulup onlara belki hakemlik yaptırabiliyoruz. Geçtiğimiz Mart ayında Kültür*

Ocağı Vakfı'nın düzenlediği sosyal bilimlerde dergicilik ile alakalı bir çalıştay vardı. Mesela orada birkaç katılımcı hakemlik meselesini ele almışlardı ve bazı çözüm önerileri getirmişlerdi. Belki bir ücret veya bir puanlama söz konusu olabilir. Akademik teşvikte de doçentlik kriterleri içerisinde de hakemliğin bir karşılığı yok. Bir de işin yazarlık boyutundan bahsettiğiniz, onu da soracaktım. O da önemli bir mesele. Dediğiniz gibi bir dergide yayınlanmış olan bir makale sadece o yazarın bir metni olmuyor artık. Çünkü önce bir editöryal süreçten geçiyor. Arkasından bir hakemlik süreci oluyor. Duruma göre iki veya üç hakem olabiliyor bu. Çünkü düzeltme talepleri, yazarın metni düzeltilmesi ve dolayısıyla defalarca hakem, editör ve yazar arasında bir iletişim kurulması gerekiyor. Metnin olgunlaşma, kemale erme süreci söz konusu oluyor. Bu süreçte muhtemelen bir takım sıkıntılar yaşanıyor olabilir. Editör ve yazar ilişkisi bağlamında bakarsak yazarın düzeltme taleplerini yerine getirme motivasyonları ne düzeyde oluyor? Yazarlar metinlerini olgunlaştıran bir sürecin içine giriyorlar. Bu açıdan olumlu bir dönüş olması gerekiyor aslında. Böyle oluyor mu gerçekten?

Hediyeullah Aydeniz: Hakemlikle ilgili mevcut uygulamalardan bir tanesini de göz ardı etmiş olmayalım. Hak ettiği düzeyde bir değer verilmiyor ve bence de henüz müesseseseleşebilmiş değil. Doçentlikte de kabul görmüyor. Ama kadro çıktığında atanma sürecine etkisi var. Yani bazı üniversitelerin puanlama sistemine baktığınızda doktor öğretim üyesi olarak veya doçent olarak kadroya atandığınızda belli oranda bir karşılığı var. Ama motivasyonun ana unsuru, alanın saygınlığını ve o saygınlığı temsil edebilecek dergileri, dolayısıyla kurumları inşa etmek olmalı. Yani o saygınlığını gösterebilecek bir akademik çevre inşa etmek ve hakemliğin ne kadar değerli olduğunu, hem akademik boyutta hem idari açıdan bir değer olduğunu ortaya koyabilmek lazım. Bu, yeri geldiğinde para da olabilir veya başka çözümler de geliştirilebilir. EmegİN bir karşılığı olursa bence sorunun çözümüne katkı sağlar.

Yazarlık meselesinde de, çoklu aktörlerin müdahil olup metni olgunlaştırma sürecinde sorun yaşadığımız boyutlar sadece yazarlarla sınırlı değil. Çünkü metni üreten aktör, genç akademisyen aday olabilir, genç akademisyen olabilir, dolayısıyla metninde bazı eksikler olabilir. Ama hakemlik müessesesinin de nitelik ve akademik boyutunda sorunlarla karşılaştık. Yani birinci olarak şunu söyleyelim; editöryal aşamadaki değerlendirmeleri, hakemlik sürecinin hızlı sonuçlanması ve makalenin kabulüne de katkı sağlayacak şekilde bir dil ile döndüğümüzde, çoğunlukla olumlu bir motivasyon ile geri dönüş aldık yazardan. Ama

daha sonra bu ilk yağmacı dergilerin önemli bir aktörü olarak ortaya çıkan bir şahsın gönderdiği bir makaleyi editöryal aşamada reddettiğimizde neredeyse tehdit edilmiştik. Editöryal aşamada reddettiğimiz bu makalenin yazarı tarafından dekanlığa ve başka yerlere şikâyet edildik ve bizim kişisel olarak onunla uğraştığımızı ve önyargılı olduğumuza dair suçlamalarla karşı karşıya kaldık. Bu örnek olayda elimizi rahatlatan ve yazarın temelsiz iddialarını çürüten olgu editöryal süreçteki anonim değerlendirme süreci olmuştur. Geliştirdiğimiz anonim değerlendirme formunu dolduran editör arkadaşımız yazarın kimliğini bilmeksizin hangi gerekçeyle makaleyi reddettiğini belirtmiş olduğundan dolayı başka hiçbir açıklamaya gerek kalmadan idari olarak, kurum için sorun çözülmüştü.

Ana sorunlardan bir tanesi, hakemlerin taleplerini iletirken nerede durduklarıyla ilgili. Genelde hakemler değerlendirmelerinde hakem formuyla sınırlı kalarak ve gerekçelendirerek haklı talepler iletiyorlar. Ama bazen makalenin inşa edildiği sorunsal, içinden konuştuğu paradigma, tercih ettiği yöntem, veri toplama tekniği ve analiz noktasında hakemin nerede durduğu konusunda da sorunlarla karşılaştık. Bu biraz Türkiye’deki sosyal ve beşeri bilimler alanının kurumsallaşması ile ilgili bir sorun. Eğer nicel bir veri yoksa onu bilimsel saymama gibi yaklaşımlar var. Metnin kendi içinde inşa edilen kriterlerden hareketle hakemlik formunu doldurmak yerine “bilim dediğimiz şey, bir hipotezi test etmek zorundadır ve nicel bir ölçme aracını kullanmak durumundadır, bu olmadan da yayınlanamaz” noktasındaki hakemlik raporlarıyla karşılaştığımız oldu. Ama detaylı, yol gösterici, ilk aşamada reddeden değil araştırmacıları ve yazarları düzeltme yoluna teşvik eden çok sayıda hakem örneği ile de karşılaştık. Dolayısıyla yazarlarımız çok olumsuz tepkilerle karşılaşmadı. Hakemlik sorunundan kaynaklanan, hakemin kendisine atfettiği rolden kaynaklanan sorunlarla karşılaştık. Ama zaman kaybı dışında yazarlarımızdan çok olumsuz tepkiler almadık. Daha çok yapılan katkılardan dolayı memnuniyet ve teşekkürle karşılandık. Hangi düzeltme talebini yerine getirip hangi talebi niçin yerine getirmediğini raporlar halinde ortaya koyan dönüşler aldık genelde.

Uzun vadede imkân olursa bu verileri bir hakemlik makalesi olarak değilse bile bir araştırma notu şeklinde yayınlamaya niyetim var. Mutfaktaki işleri bilgi nesnesi haline getirip akademik alanın parçası kılmak lazım. Yani bir konu başlığı olarak akademik dergiciliğin çeşitli aşamalarını ve aktörlerini araştırma konusu yapıp tartışma zeminine dönüştürmek gerekiyor. Ona uygun bir zemin yakaladığımızdan bahsettik. Bu anlamıyla belki mutfaktaki

kısımları, tabii bilimsel prensipleri, çerçeveleri ve mahremiyet meselesini koruyarak, bilgi üretimi meselesi olarak derin bir akademik araştırma alanı olarak görmek lazım.

Dil editörü meşru bir otorite olarak kabul edilmeli

Yazarlık, hakemlik ilişkisinde çok sorun yaşamadık. Ama sorun yaşadığımız başka unsurlar vardı. Dediğim gibi birincisi editöryal değerlendirmeler ve ikincisi ise hakem süreçlerinden sora, son aşamada yer alan dil editörlüğünde yaşadığımız sorunlar. Yani dil editörlüğünün metin içerisinde biçimsel olarak eksikliklerin tespiti sayesinde sorun yaşamıyorduk. Ama bizim dil editörlerine verdiğimiz bir görev daha vardı: Metnin yapısı, bütünselliği ve akışkanlığını düzenlemek. Bu, genel olarak dil editörlerinin işidir. Metnin tutarlılığı noktasında hakemlerden kaçan bazı unsurlar olduğunda ve dil editörü bunları tespit edip düzeltme için yazara döndüğünde yani hakemlerin kabul kararına rağmen düzeltme olarak gittiğinde sorun yaşadık. Hakemlik raporu doğrultusunda mutlak olarak o metnin yayımlanması gerektiği noktasında genel bir kabul var. Halbuki bu aşamada yayın kurulunun veya editörler kurulunun tasarruf yetkisi vardır, kararı gerekçelendirmek şartıyla. Tabii bu aynı zamanda hakemlik müessesesinin sağlıklı işlenmediğine dair bir gösterge de olabilir. Ama hatırı sayılır düzeyde dil editörlüğü düzeyinde tespit ettiğimiz eksiklikleri özveri ile emek vererek düzelter ve hassasiyetleri ile yaptığımız dönüşlerde olumlu karşılık veren yazarlarımız vardı. Ama dil editörünün meşru bir otorite olarak kabul edilmesi ve dil editörünün düzeltme talebi isteyebilen bir aktör olduğunun kabul edilmesi ile ilgili sorun yaşadığımız söylenebilir. Dil editörünün görev alanı ve müdahale alanı nerden başlayıp nerede biter? Burada da alan bilgisini tam olarak öğretmediğimiz için dil editörlüğü daha mikro alanda, kişisel alanda ilerliyor. Yavaş yavaş bunun kuralları kabul edilmeye ve yerleşik hale gelmeye başladı.

Hakemlik otoritesi ile birlikte başka bir sorunu ifade etmek isterim. Birincisi, içinden konuşulan paradigmaya sadakatle, gelen metinleri değerlendirmede yaşanan sorunlar. Bir de iş yoğunluğundan veya başka meşgalelerden dolayı zihni dağınıklığın getirdiği hızlı rapor yapıp gönderme sebebiyle yaşanan sorunlar.

Biz Marmara İletişim Dergisi-Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi'nde oluşturduğumuz formlarda her bir sorunun karşısına sadece evet ve hayır cevapları dışında açıklama yapacakları bir sütun eklemiştik. Hakemler sadece işaret koyarak yayınlanabilir, yayınlanamaz veya düzelterek yayınlanabilir şeklinde değil her bir makale unsuru ile ilgili

düşüncelerini yazmasını talep ettik. Sadece sonuç kısmında genel bir değerlendirme değil, her bir soru ile ilgili bir değerlendirme bekliyorduk. Orada o soruların boş gelme oranları arttıran hakemlere mesela beş yıllık süreç içerisinde, hakemlik yaptırmama gibi tercih kullanıyorduk. Dolayısıyla bu işi hakkıyla yapan hocalarımıza ekstra bir iş ve kapılarını daha fazla çalmak anlamına geliyordu. Ama hakemlik müessesesinin dergiyi olumsuz etkileyebilecek sonuçlardan bir tanesi de raporun tam olarak doldurulmadan ve onun gerekliliklerini yerine getirilmeden gönderilmesi. Ben bunu hakemler için bir eksiklik olarak söylemiyorum. Mevcut yükseköğretim sisteminin yapısal sorunlarından bir tanesi bu. Ve sürecin doğal parçası olarak hem cevap vermemezlilik durumuna düşmemek için hem de değer verdiği için, ama bir sürü uğraştan dolayı da yoğunlaşamadığı için veya konsantre olamadığı için hakemlik raporunu sadece sonuç kısmıyla gönderen hocalarımız da oluyordu. Orada hakem havuzumuz ve sayımız fazla olsa da -altmış beş tane iletişim fakültesi şu anda faal ve dolayısıyla bu epey nicel olarak ciddi bir akademisyen popülasyonuna denk geliyor- alanımızın çoklu disiplinlerin kesiştiği bir zemin olduğunu düşündüğümüzde o alt alanlarla ilgili metinlerde uygun uzman bulmak konusunda zorluk çekiyorduk. Burada da yapabildiğimiz –bence YÖK’ün güzel bir hizmeti- resmi web sitesindeki havuzundan anahtar kelimelerle alan hocalarının tespitini yapmak ve iletişim dışındaki hocaları da sürece dahil etme konusunda katkı sağlamak oluyordu. Bu da hem editörler açısından hem fakülte yönetimi ve derginin bağlı olduğu birimin yöneticileri açısından hem de bu üretim sürecinin diğer paydaşları açısından üzerinde durulması gereken bir meseledir.

***Ahmet Güven:** Bir başka mesele de intihalle alakalı, onunla alakalı konuşmak istiyorum. İntihal meselesi tabii, etik bir problem. Akademide ne kadar karşılaşıyor, dergicilikte ne kadar ayrı bir şey ama şimdi bazı benzerlik programları var. İntihal programları diyoruz gerçi bunlara ama benzerlik programı demek daha doğru herhâlde. Bunlarla alakalı da bir sorun var gibi geliyor bana. Çünkü adeta alanda intihal programlarının sonuçlarına bir kutsiyet atfetmek gibi bir noktaya varılmış gibi. Bilemiyorum. Çünkü gözlemlediğim kadarıyla örneğin bir dergi diyor ki yüzde yirminin üzerinde benzerlik kabul etmiyoruz, yüzde yirminin altında rapor almanız gerekiyor, makaleyi gönderirken. Fakat bu fazla teknik bir şey hale gelmiş gibi. Yani bunu yaşayan bir arkadaşım var mesela. Bir dergiye makale gönderdiğinde azami benzerlik oranının biraz üzerine çıkmış makalesi. Dergi diyor ki, bunu azami oranın altına düşür. Örneğin yüzde on beşse, yüzde on beşin altına düşür. O da metni alıp işte bazı noktalarını düzelterip değiştirip benzerliğini yüzde on beşin altına teknik olarak düşürmüş oluyor. Şimdi belli bir oranın altında olması o makalede*

bir intihal olmadığı anlamına gelmeyeceği gibi tam tersi de esasında doğru değil belki. Hani bununla alakalı benzerlik programlarıyla ya da intihalle alakalı yaşadığınız sorunlar var mı? Bununla alakalı bir değerlendirme yapabilir misiniz hocam?

Hediyetullah Aydeniz: Tabii ki. Biz ilk başladığımızda henüz benzeşim programları devrede değildi aslında, 2015 yılında. En azından bizim Marmara Üniversitesi'nde. Bizim yapabildiğimiz şeydu: Akademik veri tabanlarında veya arama motorlarında anahtar kelimeler ile makaleyi aratmak. Dolayısıyla henüz benzeşim raporları yokken de büyük oranda benzeşim görüp de sürece dâhil edemediğimiz, etmediğimiz metinler olmuştu, çok az da olsa. Sonra benzeşim raporları devreye girdi ve benzeşim raporları ile ilgili biz de Marmara İletişim Dergisi olarak yüzde yirmi (% 20) benzeşim oranını koyduk. Oradaki temel mesele evet bir düşünce hırsızlığının, bir emek hırsızlığının olmadığı asgari bir araçla önüne geçebilir miyiz sorusuna verdiğimiz cevap aslında. Ama bu programlarla editörler de intihal vardır kararını verecek merciler değil. Yani biz bir metinde, “bilgi hırsızlığı var, gerçekten burada başkasının emeği çalınmış, dolayısıyla bu metin ve bu kavramsal çerçeve bu metnin yazarına ait değildir” hükmünü verecek durumda değiliz. Bu çok daha fazla farklı uzmanların -aynı zamanda kriminal boyutu da olduğu için, yargısal boyutu olduğu için- birden fazla uzmanlık alanındaki insanların bir araya gelip karar vereceği bir mesele. Bu anlamıyla şu anda hayata geçirilen ve dergicilikte yaptığımız şey ne? Elimizdeki mevcut araçlarla biraz dijitalleşmenin önümüze getirdiği bir imkân olarak da -dijitalleşme öncesi metinler de dijitalize edildiği için- en azından belli oranda metin eşleşmelerinden, kelime ve cümle eşleşmelerinden hareketle biz aslında o metnin ne kadarı orijinal ve ne kadarı metnin yazarına ait ne kadarı değil noktasında bir değerlendirme yapabiliriz. Benzeşim programları bu kanaatin oluşması için devreye konmuş durumda. Orada da kesinlikle ben bu programların yeterli olduğunu düşünmüyorum. Hakemden geçmiş metinler içinde dil editörlüğü aşamasında, dil editörünün dikkatiyle fark edilmiş somut örneklerimiz var. Dolayısıyla o benzeşim programlarının nasıl manipüle edilebileceğinin somut örnekleriyle de karşılaştığımız için söylüyorum. Farklı mekanizmalar devreye sokularak bu süreç ancak minimize edilebilir. Ben tamamıyla önlenebileceğini düşünmüyorum. Çünkü benzeşim programları birebir benzeşimden hareketle gidiyor ama siz yüklem ve özneyi değiştirdiğinizde veya Türkçedeki bir eş anlamlı başka bir kelimeyi kullandığınızda artık program bu metni size ait olarak görüyor. Dolayısıyla programın manipüle edilebilirliği başta yola çıkış niyeti ve amacına uygun olarak bir sonucu garantilemiyor. Ama yine de, sadece ULAKBİM'in değil bizim kabul aldığımız indekslerin

koyduğu bazı temel kriterleri, mesleki prensip diyelim veya etik beyannamesi diyelim, dikkate aldığımızda o benzeşim raporlarını almak durumundayız. Yayımlanıp yayımlanmaması noktasında dayanabileceğimiz şu andaki en iyi veya mümkünler arasındaki tek dayanağımız neredeyse bu. Ama bence insan unsurunu devreye sokmamız gerekiyor. O insan unsuru gelen makalenin konusunu çalışmış, alanında uzman kişi olarak bir alan editörüdür. Alan editörünün şüphelenebileceği metin içerisindeki tutarsızlıklar veya bu tutarsızlıkların ötesinde kelime oyunları vesaire noktasında veya aşına olduğu diğer literatürden hareketle bir şey yakalayabilir. Hakemlerin burada öyle bir görevi yok zaten, onunla uğraşacak durumda değiller ama blok alıntılara da çok net itirazlar geliyor. Ama dil editörlüğünü belki burada daha ciddi bir aktör olarak devreye sokmak gerekir.

Biz klasik dergicilikte, dijital alana geçmeden önce dergiyi bir bütün olarak görüyorduk. Nedir? Dergi sadece tek tek makaleler olarak değil. Bütün makaleler bir derginin kimliğini oluşturuyordu ve bu açıdan bütün metinlerde biz dil bütünlüğünü, birliğini arıyorduk. Yani hem anlatım açısından hem biçimsel kural itibariyle bütünlük ve dolayısıyla tutarlık arıyorduk ve bunu yapmaya çalışıyorduk. Örneğin birinci makale ile son makale arasında farklı imla kuralları, noktalama işareti vesaire gibi veya başlıklar, atıf sistemleri noktasında bir standart getiriyorken dil açısından da bir standart oturtmaya çalışıyorduk. Bu açıdan da dil editörleri daha fazla hassasiyetle meseleyi inceliyordu. Öyle olduğunda da bu sefer metin içi atıflar ve kaynakça arasındaki özellikle -belki uyumda bazen de dil akışlarında- bizim yakaladığımız birkaç tane hakemden geçmiş olmasına rağmen raporlayıp reddettiğimiz makalemiz oldu. Ama zor bir mesele, dediğin gibi. Burada alan editörlerin inisiyatif alması ve dolayısıyla sorumlu tutulması gerekiyor ve dediğin gibi benzeşim raporlarından hareketle sadece biz bir ölçüt kullanıyoruz. O ölçüt kesinlikle intihal vardır anlamına gelmiyor. Ve o intihal şüphesi özellikle bu işi yapan editör, editör yardımcıları arkadaşlarımızın yazarlarla yapacağı yazışmalarda da dikkat etmesi gereken aynı zamanda ince bir dil ayarını gerektirir. Yani hem bu noktaya dikkat etmek gerekiyor hem de sizin başkalarının metnini kullanarak oluşturulan bir metni kendi derginizde yayınlamasının önüne geçebilmek için de hassas olmanız gerekiyor. Dolayısıyla mahremiyeti ve anonimliği hesaba katarak metin başlığı veya temayı falan dile getirmeksizin söylüyorum, benzeşimden hareketle reddettiğimiz metinler oldu. Doğrudan reddedemiyorduk, bir de öyle bir durum vardı aslında. Biz Marmara İletişim Dergisi’nde ne yapıyorduk? Benzeşim oranı yüzde yirminin üzerine çıktığı andan itibaren doğrudan ret değil de “yüzde yirminin altına düşürmeniz halinde editöryal ve hakem değerlendirme sürecine dâhil ederiz” şeklinde dönüş yapıyorduk. Bu bir anlamıyla

reddetmekti ama bir anlamıyla da biz buna ne diyorduk senin döneminde, teşvik edici ret diyorduk. Aslında teşvik edici ret, yazara düzeltme imkânı sunmaktı. Yani bu sorun benzeşim programlarında da kaynaklanabilir, yazarın metnini inşa etmesindeki atıf bütünlüğünden de kaynaklanabilir, gerçekten ciddi sorun da olabilir ama her halükarda yazarın kendi metnini inşa etme noktasında yeniden metnin bütün olarak gözden geçmesine katkı sağlayabilecek bir dönüş yapıyorduk. Benzeşimden hareketle yazarın düzeltme yapıp göndermesi halinde sürece dâhil ediyorduk. Ben son bir yılda ne tür bir gelişme var bilmiyorum, takip edemedim ama orada editörlerin elini de güçlendirebilecek bir durum da yok doğrusu. Yani siz belirlediğiniz kurallara uymakla mükellefsiniz. Ne dedik başta? Kuralların belirlenmesi, alenileştirilmesi ve bu kuralların uygulanabilirliğini sağlamanız ve birilerinin de yeri geldiğinde bunun hesabını sorabilmesi, hesap verilebilirlik. Şimdi siz bir kural belirliyorsunuz ve ilan ediyorsunuz. Bunu yerine getirmek için bizim yaptığımız uygulama neydi? Editöryal değerlendirmeye sokmadan metnin benzeşim raporunu almak. Benzeşim raporunu aldığınızda o kuralı aşan bir durum varsa yazara dönmek durumundayız. Bence bu karar alınmışsa uygulanmalı. Ama orada kesin bir hükümle “burada intihal var reddediyoruz” değil de dediğim gibi bizim bulduğumuz biraz esnek bir ara formüldü ve şu anda bunun manipüle edildiğine ilişkin şeyler daha fazla gündem oldu. Bilmiyorum nasıl bir çözüm bulunabilir ama çözüm bulunması gereken sorun alanlarından bir tanesi de bence evet bu yani benzeşim meselesi.

Belki burada intihal ve benzeşim meselesini teknik bir şeye indirgemeyip ahlak meselesi ve bilim yapma etiğinin, araştırma etiğinin veya başka meslek-içi denetim mekanizmalarının gündem edilmesi daha doğru. Sosyal denetim mekanizmasını, aynı alanda çalışan akademisyenlerin birbirinden haberdar olmasının sağlanması, üretilen metinlerin ne kadarının kime ait olup olmadığının bilinir kılınması -dolayısıyla bir akademik takiptir bu- bir denetimdir esasında. Hem o takipten hareketle beslenmedir, güncellenmedir, dolayısıyla bilgi birikimine katkı yapmaktır. Ama aynı zamanda karşılıklı aslında bir tür denetimi de getiren farklı bir tutum. Dolayısıyla en büyük sorunlarımızdan bir tanesi, tamam bu kadar dergi çıkıyor bu kadar metin yayımlanıyor peki bu metinler okunuyor mu meselesi.

***Ahmet Güven:** Tam ben de oraya gelecektim hocam. En azından son soru olarak onu konuşalım diyecektim. Çünkü önemli bir mesele bu kadar süreçler yaşanıyor, hakemler editörlükler gibi. Neticede bir çalışma ortaya çıkıyor ve bunlar okunuyor mu? Ne kadar okunuyor ve alana ne kadar katkısı oluyor? Ya da en azından şu beklenebilir, ideal dergi nasıl olabilir ve olmalıdır. Belki de bu çalışmaların birbirleriyle konuşabilmesi, birbirine*

referans verebilmesi, en azından birbirinden haberdar olabilmesi bir tartışma zemini meydana getirebilir. Belki de bir derginin misyonu budur. Bir tartışma zemini meydana getirmeli ve o ortamdan güncel bir mesele, sosyal, siyasal, kültürel, yaşadığımız sorunlarla alakalı bir çözüm önerisi çıkmalı. Böyle bir noktada mıyız? Akademik bilgi üretimi birbiri ile konuşuyor mu? Konuşarak mı bir şeyler ortaya koyuyor? Ya da metinleri birbiri ile konuşturabilmek için ne yapılabilir?

Hediyeullah Aydeniz: Hayati bir meseleye dokunmuş olduk. Beraber oluşturduğumuz senin de parçası olduğun, diğer arkadaşların da katkı sağladığı, derginin ilk editöryal ekibinin “nasıl bir yayım sürecini dikkate alacağız? Görevimiz metin ile bitiyor mu? Yoksa devam mı ediyor?” tartışmasını yaptığımızda, *yayım öncesi, yayım süreci ve yayım sonrası* olarak üç aşama belirlemiştik. Aslında editöryal kadronun görevi hakemlik sürecini ve editöryal değerlendirme sürecini değerlendirip, yayın kurulu, kararı aldıktan sonra dergiyi yayınlamakla bitmiyor. Yayımlanan dergi içeriğinin, akademik dolaşıma girmesi konusunda dergi karar almıştı. Hatırlarsan onun başlığı da “gündemleştirme” idi. Dediğin gibi dergi yayınlanıyor ama akademik dolaşıma giriyor mu? Ben önce genel bir değerlendirme yapayım. Kendi izlenimlerim doğrultusunda bir yorum getireyim.

Metinlerimizin birbirleriyle konuştuğunu, bir tartışma zemini oluşturduğunu düşünmüyorum

Yine akademik atama süreçlerine katkı yapacak şekilde, teknik bir okuma biçimi olarak atıf sistemimiz var. Zaten ölçülebilir şeylerden bir tanesi de bu, atıf sayısı. Çünkü bu atıfların bir puan karşılığı var. Yoksa birbirimizi okumamız ve takip edebilmemiz pek mümkün olmuyor. Maalesef bu durum teknik olarak bir atıf meselesi üzerinden işliyor. İkinci olarak metin yazarken literatür değerlendirmesi makalenin ana konulardan bir tanesi olduğu için sizden önce aynı konuda oluşan birikimi aslında kritik ettiniz ve eleştirdiniz. Varsa eksiklikleriniz, pekiştirip güçlendireceğiniz bir şey, kendi metninizin konumlandırması çabasında literatürü ele almanız gerekiyor. Orada da bir dolgu malzemesi olarak literatürün kullanılması diye bir durum var. Dolayısıyla birbirimizin metinlerini okumamızın iki boyutu var. Bu anlamda ben birbirimizi okuduğumuzu dolayısıyla birbirimizle konuştuğumuzu düşünmüyorum. Metinlerimiz üzerinden de birbirimizle konuşma imkânı olmadığını düşünüyorum. Daha doğrusu böyle bir ortam yok.

Akademik ve entelektüel ortamlarımız gerçekten bir ortam olma, birbirimizi etkileyebilme ve etkilenme niteliğinden mahrum ve böyle bir durum yok. Bu açıdan metinleri niye üretiyoruz? Puan alıyoruz, akademik terfi süreçlerini tamamlıyoruz. Üniversite ve departmanlarımızın toplam çıktısını artırmak, yani yürütme sistemi içerisinde ve yükseköğretim içerisinde veya finans kaynakları bağlamında işlevsel olabilecek veriler olarak kullanmanın dışında yayınların pek okunmadığını görüyorum. Meslektaşlarımızın, aynı alanda olmak sebebiyle disiplin içerisinde haberdar olmak anlamında da okuma yönümüz zayıf. Genel olarak yan disiplinlerle dolayısıyla departman dışı alanlarla da konuşma meselesinde sorun var. Daha da önemlisi topluma karşı sorumluluk anlamında, o metnin genel okura ne söylediği ile ilgili problem var. Gerçekten okumak isteyen insanlar bazen akademi dışında daha fazla oluyolar ama akademik metin onlara hitap etmiyor. Hatırlarsan medya merkezinde beraber çalıştığımızda biz “Sinemarmara” diye bir dergi çıkarmıştık. Lisansüstü öğrencilerin metin üretebileceği bir dergi. O süreçte Derviş Zaim ile yaptığımız bir görüşmede, “bu akademik metinleri takip edebiliyor musunuz? Sektörel anlamda sizin yapacağınız çalışmalara katkı sağlıyor mu?” dediğimizde, “keşke sinema alanında beslenebilecek kaynaklarım olsa da okusam” demişti. Dolayısıyla politika yapıcılar, karar vericiler, ister özel sektörden ister sivil toplumdan ister kamudan olsun, istifade etmek istediklerinde de o metinlerin okunabilirliği ile ilgili bir problem var.

Doçentlik ve atama kriterlerinde sadece tek bir metin türünün kabul görmesi akademik disiplinlerin ekolleşmesini ve gelenek oluşturmasını engelliyor

Başka bir problem alanı oluşturduğunu düşündüğüm konulardan bir tanesi, belki bizim birbirimize konuşan, teknik bir dile dönüşen akademik metinlerimiz. Sadece o terminoloji diline aşina olanların anlayabileceği, hatta bir süre sonra sadece mikro alandaki insanların birbirini anlayabileceği bir terminoloji, anlamdan yoksun akademik biçimselliğin hâkim olduğu metin üretimi. Biçimciliğin metin içeriğine dolayısıyla öze baskın geldiği ve neredeyse tek başına müstakil bir yapı halinde akademik metinlerin üretilmesi. Bu ciddi bir problem. Bunu nasıl aşabiliriz? Akademik dergicilikte bizim tek bir metin türümüz vardı. Hakemlik sürecinde kabul almış, yayınlanan makaleler. Marmara İletişim Dergisi-Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi’nde metin türlerini çeşitlendirme yoluna gitmiştik. Yani bu söyleşide olduğu gibi akademik metin kadar değerlendirme metinlerini de akademik derginin parçası görmek... Bence metin türlerini çeşitlendirme yoluna gidilebilir. Ve o metin çeşitlerinin, hakemlik sürecinden geçmiş bazı metinlerden daha fazla katkı yaptığına şahit

oluyorum ben. Özellikle biz, senin de bulunduğun süreçte, tematik yayıncılık yaptık. Neydi bu temalar? Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı en ciddi sorunlardan bir tanesi, hatta II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünyanın en çok karşılaştığı sorun mülteci meselesi. Mülteciliği, medya ve iletişim çalışmaları alanında görelim diye biz iki sayı yayınladık. Akademik metinler de önemliydi ama en az onun kadar değerlendirme yazıları, araştırma notları gibi farklı yazı türleri de önemliydi. Biz sinema değerlendirmesi, film değerlendirmesi, dizi ve kitap değerlendirmesini araştırma notlarına dahil etmiştik. Yani bu çeşitliliğe doğru giderek ana metinlerle ilgili, tezlerle, makalelerle, akademik topluluklarla, kurumsal gelişmelerle ilgili bilimsel karakteri olan ama hakemlik sürecine dahil etmeden editöryal kadronun değerlendirmesiyle nitelikli metinler ve dolayısıyla okurlara hitap edebilecek içerikler üretebiliriz. Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi’nin son sayısını çıkartırken, Haziran 2020 sayısını, bir veda anlamında, bir editör yazısı yazdım, üst başlığı: “Kurumsallaşma, Gelenek ve Sürdürülebilirlik”. Yani bir kurumsal yapının unsurlarla inşa edilmesi, o inşa edilen kurumun içinde bir disipline, bir geleneğe, ekolleşmeye doğru evrilmesi ve sürdürülebilmesi. Bunun, doçentlik ve atamalarda geçerli olan sadece bir metin türü üzerinden gerçekleşmeyeceği ortada.

Metin türünde çeşitliliğin olmaması, akademik tartışma zemininin yok olmasının hem göstergesi hem de sonucu

Hakemlik sürecinden geçmiş metinler üzerinde yoğunlaşmak pratikte bizi zorlayan bir şey iken, entelektüel olarak da dergiciliği körleştiren bir durum. Akademisyenlerin “publish or perish” dediğimiz bu yayının baskısı altında yaşadığı sorunlar ve zaman sorununa ek olarak temelde zihinsel alanımızın kalitesi ve üretkenliği alanında ciddi üretkenlik sorunu doğuracak. Onun için metin çeşitliliğine ağırlık vermek ve bir eksikliğimize vurgu yaparak söylemek gerekirse editörleri, akademisyen hocalarımızı özellikle deneyimli akademisyen hocalarımızı teşvik etmemiz gerekiyor bence. Alan literatürünün değerlendirilmesi ile ilişkili metinler, yani kitap kritiklerine teşvik etmekten söz ediyorum. Biz beş yıllık dergi editörlük süresi içerisinde hakemlik sürecinden geçmiş metinlerin dışında, metin türlerini çoğaltma ve farklılaştırma yoluna giderken önemseydiğimiz şeylerden bir tanesi, son beş yılda çıkmış metinleri literatür içindeki konumlarıyla, sahip oldukları niteliklerle ve varsa eksiklikleri ile beraber değerlendirebilecek metinler yazdırmaktı ama başaramadık. Bunun sebeplerinden birisi şu; bu zaten akademik bir metin olarak görünmüyor. Bu bir kitap tanıtımı olarak görünüyor. Dolayısı ile alan uzmanı hocalarımızın dönüp bakmadıkları bir iş. Yapabildiğimiz ancak, doktora

sürecindeki ve doktorasını bitirmiş genç akademisyen veya genç akademisyen adaylarından, potansiyellerine güvenip biraz daha tanıtımın ötesine geçip tartışmayı sağlayan birkaç ekleme ile metin yazdırmaya çalışmak oldu. Normalde olması gereken literatürün az çok bütününe hakim, yeni çıkmış kitabı da ona göre tartabilecek ve yeni metin üretimine katkı sağlayacak, varsa bir eksikliğini ortaya koyacak, deneyimli, alanında emek harcamış doçent ve profesör hocalarımızın değerlendirme sürecine katılması. Bu bence akademik üretimimizin önündeki engellerden birincisi ve birbirimiz ile konuşamamanın, birbirimizin metinlerini okuyamamanın da hem göstergesi hem de tıkandığı nokta. Akademik toplumun kendisini birbiri ile ilgili kılabilir, dönüp genç meslektaşının veya akran meslektaşının metnini okuyup, sadece “şu iyi olmuş ya tebrik ederim” değil, kamusal bir tartışmaya dönüştürebilecek metin yazma geleneğimiz kitap değerlendirme kısmında yok. Genç akademisyenler de bu konuda tedirginler. Çünkü söylenecek sözler doçentlik sürecinde, atama sürecinde o deneyimli hocalar veya o kitabın yazarı tarafından karşılanacak başka sıkıntılar da var.

Son olarak şunu da konuşmak lazım, dergiciliğin tehlikeleri. Bir akademisyen olarak yürüdüğünüz yolda, muhatap olduğunuz paydaşlarla yaşayacağınız sorunların sizin akademik kariyerinize getirdiği engeller. Metin okuma ve birbirimizi takip edebilme meselesi, akademik topluluğun ve bence Türkiye’de yükseköğretim sisteminin ve bilim insanlarının eksiklikleri olarak görebileceğimiz ve üzerinde durmamız gereken boyutlardan bir tanesi. Bunların ”kol kırılır yel içinde kalır” meselesi halinden çıkması lazım, kamusallaşması lazım. Bir sorun olarak, tam da akademinin, kendisini bilgi nesnesi haline dönüştürmesi gerekiyor. En büyük sorun bunları bilgi nesnesi kılmadığımız için, akademik literatür kılmadığımız için zaten yok hükmünde olmaları. Akademik bilgi üretimi meselesi çoklu aşamalarıyla sürekli gündemimizde olması gereken mesele ve bir risk bence. Heyecan ile yola çıkan akademisyenlerin kurumsal olarak karşısına çıkan riskler. Buna da değinelim mi? Ne dersin?

Ahmet Güven: Hocam bunun notunu aldım. Akademik dergiciliğin tehlikeleri ve riskleri diye. Ama bu konuştuğumuz son mesele bence çok önemli. Çünkü sadece dergiler için de değil mesela tezlerle de alakalı. Etrafımızda, arkadaşlarımızda görüyoruz, çok emek verilmiş, uğraşılmış, güzel tezler hazırlanmış oluyor. Fakat eski tabir ile, belki dijital ortamda doğru olmaz ama, raflarda tozlanıyor bu tezler aslında. Şimdi de raflarda değil belki ama YÖK tez merkezinde bir kenarda duruyor. Az önce de söylediğiniz gibi, kamusal bilgi üretiminin bir parçasına dönüşmüyor, konuşulmuyor, üzerinde durulup kafa yorulmuyor.

Aslında emek verilmiş tezler belki. Dolayısıyla bizim yapmaya çalıştığımız işin temelinde, parmak basma, merhem olma çabası diyelim, dergiciliği dijital imkanlarla daha fazla nasıl buluşturabiliriz sorusu yatıyor. Tamam, akademik dergicilik bir boyutuyla makbul ve şimdi elektronik ortamda yayınlanan çalışmalardan, farklı yazı türlerinden meydana gelen bir şey belki. Fakat bir tarafı ile şunu da kabul etmek gerekiyor, dijital ortamlarda örneğin Youtube gibi sosyal mecralarda tartışılan konuşulan konular çok daha etkili olabiliyor. Dolayısıyla buradaki bazı meselelerin, biz burada akademik bilgi üretimi diye bunu belirledik, bazı yayınlanan makalelerin veya tezlerin konuşulmasını sağlayacak bir platform olarak görüyoruz aslında. Yani dergiciliği acaba, dijital, görsele ve sese nasıl taşıyoruz. Biraz da bunun kaygısı var bir tarafıyla da. Dolayısı ile ben az önce söylediğimizi not etmiş oldum yeni bir konu olarak. Tehlikeler ve riskler meselesini. Teşekkür ediyorum katkılarınız için.

Hediyeullah Aydeniz: Ben teşekkür ediyorum bunu gündem ettiğiniz için. Bir başka mesele, sözünü ettiğin şekilde yeni imkânları kullanarak akademik birikimi görünür kılmak, muhatapları ile buluşturma çabası. Bunu yaparken aslında, bu paylaşımın kendisi zaten üretici aktörün kendisini besleyen ve güncellemesine katkı sağlayan bir faaliyet. Sadece bir tanıtım faaliyeti değil. Dergide bulunduğumuzda hatırlarsan düzenlediğimiz dergi toplantıları vardı. Bir metnin yazarının makalesini sunması, farklı aktörler ile sahada veya başka mesleklerde tartışma aşamasıdır. Biz, çıkardığımız sayıların temalarıyla ilgili toplam dört panel yaptık. Ama bu form akademik bir formdu. Akademik forma girmesi için yaptık biz aslında. Yeni imkânlar kampüslerin sınırlarını aşarak bilginin farklı düzeyde muhataplara ulaşmasını mümkün kılan bir şey. Hep diyoruz ya, akademisyenlik bir okuma, anlatma ve yazma işidir ve bunlar beraber işler. Her ne kadar akademisyenlik yazılı düşünme ve sistematik metin üretme mesleği olsa da biz yaptığımız işi başkalarıyla paylaşabilme noktasında çok konforlu alanlarda kalıyoruz. Bulduğumuz hocalık konumunu bir iktidar zemini olarak öğrencilere karşı kullanabiliyoruz. Ve meslektaşlarımızla belli bir noktada göz göze ama hesap verme konusunda argümanlara sahip ve daha rahat bir konumdan konuşuyoruz. Ama farklı mecralara çıkabilme cesaretini gösterebilmiş değiliz. Neyle gösteriyoruz, günlük twitler ile gösteriyoruz. Ürettiğimiz bir makalenin, bir yayının parçasının, görsel bir zeminde tartışılması, oraya aktarılması ve onun üzerinden bir tartışma üretilmesi, yeri geldiğinde herhangi izleyicinin orada yorum yapması, eleştirmesi lazım. Belki alanımızı demokratikleştirecek bir şey bu. Ama bu zeminler ile akademinin ve YÖK’ün karşı karşıya kaldığı kriz noktasında da bu yeni araçları kullanıp, insan unsurunu üniversite bünyesinde oluşturan bizleri, hocaları, yöneticileri bir zeminde buluşturup, gerçekten bilgiyi

konusabildiğimiz bir alana dönüştürmeliyiz. Yani dediğin gibi üretilen sistematik metinlerin kampüslerin dışına farklı formatlar ve mecralarla taşınabilmesi anlamında öncülük etmiş olursunuz. O anlamda ben çok değerli görüyorum. Davetin için teşekkür ediyorum. Marmara İletişim Dergisi-Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi'nin tecrübesi üzerinden Türkiye'de akademik bilgi üretiminin sorunlarını konuşmuş olduk.

***Ahmet Güven:** Hocam çok teşekkür ediyorum, Çok da yorduk sizi. Oldukça uzun bir sohbet oldu, tekrar teşekkür ediyorum. Türkiye'de akademik bilgi üretimi meselesi ile alakalı Doç. Dr. Hediyeullah Aydeniz ile konuştuk. Görüşmek üzere diyelim.*

Hediyeullah Aydeniz: İzleyeceklere de, sizlere de, ayrıca okuyacaklara da teşekkür ediyoruz. Çoklu teşekkürlerimizi ifade etmiş olalım. Sağlıcakla kalın.